

Λουξεμβούργο, 13.7.2022
SWD(2022) 513 final

ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

**Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου
Κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο**

που συνοδεύει το έγγραφο

**Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την
Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών**

**Έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου
Η κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση**

{COM(2022) 500 final} - {SWD(2022) 501 final} - {SWD(2022) 502 final} -
{SWD(2022) 503 final} - {SWD(2022) 504 final} - {SWD(2022) 505 final} -
{SWD(2022) 506 final} - {SWD(2022) 507 final} - {SWD(2022) 508 final} -
{SWD(2022) 509 final} - {SWD(2022) 510 final} - {SWD(2022) 511 final} -
{SWD(2022) 512 final} - {SWD(2022) 514 final} - {SWD(2022) 515 final} -
{SWD(2022) 516 final} - {SWD(2022) 517 final} - {SWD(2022) 518 final} -
{SWD(2022) 519 final} - {SWD(2022) 520 final} - {SWD(2022) 521 final} -
{SWD(2022) 522 final} - {SWD(2022) 523 final} - {SWD(2022) 524 final} -
{SWD(2022) 525 final} - {SWD(2022) 526 final} - {SWD(2022) 527 final}

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις του κυπριακού συστήματος απονομής δικαιοσύνης που επεξεργάζεται η κυβέρνηση, προχωρούν, αν και με καθυστερήσεις. Το νομοσχέδιο για τη διάσπαση του υπάρχοντος Ανώτατου Δικαστηρίου, που ψηφίστηκε από τη Βουλή στις 7 Ιουλίου 2022, εγείρει ορισμένες ανησυχίες όσον αφορά τη διαδικασία διορισμού των δικαστών στο μελλοντικό Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο και το Ανώτατο Δικαστήριο, καθώς και όσον αφορά τη σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου. Η Επιτροπή της Βενετίας εξέδωσε συστάσεις για το θέμα αυτό. Η προγραμματισμένη ενίσχυση της δημοσιονομικής ανεξαρτησίας της Νομικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας από την κυβέρνηση έχει καθυστερήσει. Το σύστημα απονομής δικαιοσύνης εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις όσον αφορά την αποδοτικότητά του, αλλά εφαρμόζονται ψηφιακές λύσεις ενώ προγραμματίζονται και άλλες. Εφαρμόζονται οι νέοι κανόνες πολιτικής δικονομίας, οι οποίοι αναμένεται να έχουν θετικό αντίκτυπο στη γενική αποδοτικότητα του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. Περαιτέρω μεταρρυθμίσεις αποσκοπούν στην αντιμετώπιση σημαντικών προκλήσεων για την αποδοτικότητα και την ποιότητα του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, ιδίως μέσω της ψηφιοποίησης. Το νομοσχέδιο για την ίδρυση Εμπορικού Δικαστηρίου και Ναυτοδικείου εγκρίθηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων στις 12 Μαΐου 2022.

Η Κύπρος θέσπισε τον νόμο για την προστασία των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος και τον νόμο για τη διαφάνεια των δραστηριοτήτων άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων. Η νομοθεσία σχετικά με την υποβολή δηλώσεων από αιρετούς αξιωματούχους σχετικά με την περιουσιακή τους κατάσταση εξακολουθεί να εκκρεμεί ενώπιον της Βουλής των Αντιπροσώπων. Το θεσμικό πλαίσιο προωθήθηκε επίσης με τη διά νόμου σύσταση εθνικής αρχής για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η εφαρμογή του σχεδίου για την καταπολέμηση της διαφθοράς συνεχίστηκε. Παρά την αύξηση των πόρων που διατέθηκαν στο Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα, δεν υπάρχουν αποτελέσματα όσον αφορά τη διερεύνηση και την εκδίκαση υποθέσεων διαφθοράς στα υψηλά κλιμάκια. Η εφαρμογή των κανόνων ακεραιότητας σε συγκεκριμένους τομείς της διοίκησης φαίνεται να έχει αποτέλεσμα, ωστόσο δεν σημειώθηκε πρόοδος όσον αφορά τη γενική δημόσια διοίκηση. Το πρόγραμμα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές καταργήθηκε σταδιακά ώστε να εφαρμοστούν οι συστάσεις που διατυπώθηκαν από εξεταστική επιτροπή.

Η ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα πρόσβασης σε πληροφορίες προστατεύονται νομικά και επίσημα από το Σύνταγμα. Το παράγωγο δίκαιο κατοχυρώνει ρητά την προστασία των δημοσιογραφικών πηγών, προάγει την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης στους τομείς του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης και θεσπίζει το πλαίσιο και τις προϋποθέσεις για την πρόσβαση του κοινού στις πληροφορίες. Με νόμους που ψηφίστηκαν το 2021 διακηρύχθηκαν ρητά η ανεξαρτησία της Αρχής Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου και η διαφάνεια όσον αφορά το ιδιοκτησιακό καθεστώς των μέσων ενημέρωσης. Μολονότι ο περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου νόμος (ΡΙΚ) θεσπίζει κανόνες για τη διακυβέρνηση και χρηματοδότηση των δημόσιων μέσων ενημέρωσης, έχουν διαπιστωθεί ορισμένες αδυναμίες όσον αφορά τον διορισμό και την παύση των μελών του διοικητικού συμβουλίου του ΡΙΚ. Οι αρχές εξετάζουν το ενδεχόμενο εκσυγχρονισμού του περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου νόμου, καθώς και των κανόνων που διέπουν τους όρους απασχόλησης του οργανισμού.

Η διαδικασία διαβούλευσης για τις νομοθετικές προτάσεις παραμένει περιορισμένη και υπάρχουν ανησυχίες όσον αφορά την πρόσβαση του κοινού στα νομοσχέδια και τη συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών σε αρκετά πρώιμο στάδιο. Τον

Σεπτέμβριο του 2021 η κυβέρνηση ενέκρινε σχέδιο δράσης με στόχο την απλούστευση της νομοθεσίας εν γένει και τη μείωση της γραφειοκρατίας. Η κυβέρνηση έχει λάβει μέτρα για την παροχή καλύτερης συνδρομής στην κοινωνία των πολιτών και τη βελτίωση της επικοινωνίας με τις δημόσιες αρχές, με τη δημιουργία ειδικής διαδικτυακής πλατφόρμας, ενώ εκκρεμεί δικαστική διαδικασία σχετικά με την εγγραφή και λειτουργία μιας οργάνωσης της κοινωνίας των πολιτών. Οι ανθρώπινοι πόροι του Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ενισχύονται, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες ιδίως όσον αφορά τις διαδικασίες επιλογής και διορισμού και τον πλουραλισμό στη σύνθεση του προσωπικού του Επιτρόπου.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Παράλληλα με την υπενθύμιση των δεσμεύσεων που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του εθνικού σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας σχετικά με ορισμένες πτυχές του συστήματος απονομής δικαιοσύνης και του πλαισίου για την καταπολέμηση της διαφθοράς, συνιστάται στην Κύπρο:

- Να διασφαλίσει ότι η μεταρρύθμιση για τον διορισμό των δικαστών του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου και του Ανώτατου Δικαστηρίου λαμβάνει υπόψη τα ευρωπαϊκά πρότυπα σχετικά με τους διορισμούς δικαστών και τη γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας.
- Να διασφαλίσει ότι η μεταρρύθμιση που αφορά τη σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου λαμβάνει υπόψη τα ευρωπαϊκά πρότυπα σχετικά με τα δικαστικά συμβούλια, καθώς και τη γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας.
- Να συνεχίσει να βελτιώνει την αποτελεσματική διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων διαφθοράς υψηλού επιπέδου, μεταξύ άλλων με την ενίσχυση του Γραφείου του Γενικού Εισαγγελέα και της δημοσιονομικής ανεξαρτησίας του.
- Να θεσπίσει κανόνες σχετικά με τη δημοσιοποίηση περιουσιακών στοιχείων από τους αιρετούς αξιωματούχους, ώστε να καθιερωθεί η τακτική και ολοκληρωμένη υποβολή δηλώσεων, σε συνδυασμό με αποτελεσματικούς, τακτικούς και πλήρεις ελέγχους.
- Να ισχυροποιήσει τους κανόνες και τους μηχανισμούς για την ενίσχυση της ανεξάρτητης διακυβέρνησης των δημόσιων μέσων ενημέρωσης, λαμβανομένων υπόψη των ευρωπαϊκών προτύπων για τα δημόσια μέσα ενημέρωσης.
- Να θεσπίσει πλαίσιο για την αποτελεσματική και έγκαιρη διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη στο πλαίσιο της νομοθετικής διαδικασίας.

I. ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Το σύστημα απονομής δικαιοσύνης¹ αποτελείται από έξι επαρχιακά Δικαστήρια, έξι κακουργιοδικεία², το Διοικητικό Δικαστήριο³, το Διοικητικό Δικαστήριο Διεθνούς Προστασίας⁴ και το Ανώτατο Δικαστήριο⁵. Η διαδικασία σύστασης χωριστού Συνταγματικού Δικαστηρίου βρίσκεται σε εξέλιξη. Επιπλέον, υπάρχουν οικογενειακά δικαστήρια, δικαστήρια ελέγχου ενοικιάσεων, δικαστήρια εργατικών διαφορών και στρατιωτικό δικαστήριο⁶. Οι δικαστές του πρώτου βαθμού διορίζονται, μετατίθενται και προάγονται από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο (ΑΔΣ), το οποίο απαρτίζεται από όλα τα μέλη του Ανώτατου Δικαστηρίου (τον πρόεδρο και 12 δικαστές)⁷. Η εισαγγελική αρχή είναι ανεξάρτητη και οργανωμένη υπό τον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας⁸. Ο Γενικός Εισαγγελέας προΐσταται της Νομικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας, η οποία είναι ανεξάρτητη υπηρεσία⁹ που τον επικουρεί, μη υπαγόμενη σε κανένα υπουργείο. Η Κύπρος συμμετέχει στην Ευρωπαϊκή Εισαγγελία (EPPO). Ο ανεξάρτητος εθνικός Δικηγορικός Σύλλογος έχει κανονιστική και πειθαρχική αρμοδιότητα όσον αφορά τα μέλη του.

Ανεξαρτησία

Το επίπεδο της εκλαμβανόμενης ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης στην Κύπρο παραμένει μέτριο τόσο για το ευρύ κοινό όσο και για τις επιχειρήσεις. Συνολικά, το 2022, το 50 % του γενικού πληθυσμού και το 45 % των επιχειρήσεων θεωρούν το επίπεδο ανεξαρτησίας των δικαστηρίων και των δικαστών «αρκετά ή πολύ καλό»¹⁰. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2022, δεν μπορεί να διαπιστωθεί σαφής τάση στην εξέλιξη του επιπέδου της εκλαμβανόμενης ανεξαρτησίας από

¹ CEPEJ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης) (2021), Study on the functioning of the judicial systems in the EU Member States (Μελέτη σχετικά με τη λειτουργία των δικαστικών συστημάτων στα κράτη μέλη της ΕΕ), σ. 241.

² Το κακουργιοδικείο έχει απεριόριστη δικαιοδοσία να εκδικάζει πρωτόδικα οποιαδήποτε ποινική υπόθεση.

³ Περί της ίδρυσης και λειτουργίας διοικητικού δικαστηρίου νόμος [νόμος 131(I)/2015].

⁴ Περί της ίδρυσης και λειτουργίας διοικητικού δικαστηρίου διεθνούς προστασίας νόμος [νόμος 73 (I)/2018].

⁵ Το Ανώτατο Δικαστήριο ενεργεί ως δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο. Ενεργεί επίσης ως συνταγματικό δικαστήριο.

⁶ Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου.

⁷ Σύνταγμα της Κύπρου, άρθρο 157.2. Η εν λόγω συνταγματική διάταξη αναπτύσσεται περαιτέρω στο άρθρο 10 του περί απονομής της δικαιοσύνης νόμου (νόμος 33/64).

⁸ Ο Γενικός Εισαγγελέας έχει την εξουσία, την οποία ασκεί κατά την κρίση του προς το δημόσιο συμφέρον, να κινεί, να διεξάγει, να αναλαμβάνει και να συνεχίζει ή να διακόπτει οποιαδήποτε διαδικασία για αδίκημα εναντίον οποιουδήποτε προσώπου (φυσικού ή νομικού) στη Δημοκρατία. Επιπλέον, ο Γενικός Εισαγγελέας είναι ο νομικός σύμβουλος της Δημοκρατίας, του Προέδρου της Δημοκρατίας, του Υπουργικού Συμβουλίου και των επιμέρους υπουργών. Περαιτέρω, ασκεί κάθε άλλη αρμοδιότητα και καθήκον που του αναθέτει το Σύνταγμα ή ο νόμος. Βλ. Σύνταγμα της Κύπρου, άρθρο 112.

⁹ Οι δύο αρμοδιότητες, δίωξη και παροχή νομικών συμβουλών, είναι διαχωρισμένες και οι δύο υπηρεσίες λειτουργούν με διαφορετικό προσωπικό. Οι εκπρόσωποι του Γενικού Εισαγγελέα (Δικηγόροι της Δημοκρατίας) ενεργούν εξ ονόματός του και λαμβάνουν οδηγίες μόνον από αυτόν. Όλοι οι Δικηγόροι της Νομικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας είναι δημόσιοι λειτουργοί και διέπονται από τον περί δημόσιας υπηρεσίας νόμο και τους περί δημόσιας υπηρεσίας κανονισμούς, συμπεριλαμβανομένων των πειθαρχικών διαδικασιών όπως όλοι οι άλλοι δημόσιοι υπάλληλοι.

¹⁰ Διαγράμματα 50 και 52, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2022. Το επίπεδο της εκλαμβανόμενης ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης κατανέμεται σε επιμέρους κατηγορίες ως εξής: πολύ χαμηλό (λιγότερο από το 30 % όσων απάντησαν θεωρούν την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης «αρκετά καλή» και «πολύ καλή»· χαμηλό (30-39 %), μέτριο (40-59 %), υψηλό (60-75 %), πολύ υψηλό (άνω του 75 %).

το 2016. Η αντίληψη του ευρέος κοινού όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης έχει σημειώσει ελαφρά βελτίωση σε σχέση με το 2021 (48 %), αλλά είναι σε χαμηλότερα επίπεδα από ό,τι το 2016 (56 %). Η αντίληψη των επιχειρήσεων όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης παρέμεινε στο ίδιο επίπεδο με το 2021.

Η προταθείσα διαδικασία διορισμού των δικαστών του μελλοντικού Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου και του Ανώτατου Δικαστηρίου εξακολουθεί να εγείρει ανησυχίες. Όπως αναφέρθηκε στην έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου¹¹, το νομοσχέδιο είχε ήδη υποβληθεί στη Βουλή των Αντιπροσώπων στα τέλη του 2020. Το νομοσχέδιο προβλέπει ότι οι αποφάσεις για τον διορισμό των δικαστών και των προέδρων των νέων δικαστηρίων θα λαμβάνονται αποκλειστικά από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας¹². Προβλέπει επίσης τη σύσταση Γνωμοδοτικού Δικαστικού Συμβουλίου —διαφορετικού από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο— που θα είναι αρμόδιο για την κατάρτιση καταλόγου των καταλληλότερων υποψηφίων προς διορισμό. Ωστόσο, ο κατάλογος αυτός δεν θα είναι δεσμευτικός για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Η προβλεπόμενη συμμετοχή του Γενικού Εισαγγελέα στο Γνωμοδοτικό Συμβούλιο χωρίς δικαίωμα ψήφου αποτελεί θετική εξέλιξη¹³. Επιπλέον ανησυχίες προκαλούν και η έλλειψη δυνατότητας των υποψηφίων να προσβάλουν απόφαση του Γνωμοδοτικού Δικαστικού Συμβουλίου, και η απουσία σαφών προκαθορισμένων κριτηρίων για τους διορισμούς. Στις 22 Σεπτεμβρίου 2021 οι κυπριακές αρχές ζήτησαν από την Επιτροπή της Βενετίας να γνωμοδοτήσει σχετικά με τρία εκκρεμή νομοσχέδια για τη μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος¹⁴. Στις 13 Δεκεμβρίου 2021 η Επιτροπή της Βενετίας διατύπωσε σειρά συστάσεων σχετικά με τα νομοσχέδια¹⁵ που επικεντρώνονται στη σύνθεση του Γνωμοδοτικού Δικαστικού Συμβουλίου και στις διαδικασίες διορισμού των δικαστών των δύο ανώτατων δικαιοδοτικών οργάνων. Ειδικότερα, η Επιτροπή της Βενετίας συνέστησε να αντικατασταθεί ο Γενικός Εισαγγελέας στη σύνθεση του Γνωμοδοτικού Δικαστικού Συμβουλίου· να προβλεφθεί η διατύπωση διαβαθμισμένης σύστασης από το Συμβούλιο προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας· να προβλεφθεί ότι η αιτιολογία των αποφάσεων του Συμβουλίου θα πρέπει να τίθεται στη διάθεση των αιτούντων· να προβλεφθεί ότι οι απορριφθέντες υποψήφιοι θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να προσβάλουν την απόφαση του Γνωμοδοτικού Δικαστικού Συμβουλίου, και να προβλεφθούν προκαθορισμένα, σαφή και διαφανή κριτήρια διορισμού που θα είναι

¹¹ Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 3.

¹² Σύμφωνα με το ισχύον πλαίσιο, οι δικαστές του Ανώτατου Δικαστηρίου διορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας από τις τάξεις του δικαστικού σώματος και κατόπιν σύστασης του Ανώτατου Δικαστηρίου, η οποία δεν δεσμεύει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ωστόσο, κατά πάγια πρακτική, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ακολουθεί τις συστάσεις του Ανώτατου Δικαστηρίου, το οποίο προτείνει, βάσει αρχαιότητας, τον πρεσβύτερο υπηρετούντα δικαστή για κάθε κενή θέση. Η ίδια πρακτική εφαρμόζεται και για τον διορισμό του προέδρου του Ανώτατου Δικαστηρίου, για τον οποίο ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ακολουθεί πάντοτε τη σύσταση διορισμού του πρεσβύτερου δικαστή που υπηρετεί στο εν λόγω δικαστήριο. Βλ. έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 2.

¹³ Στο αρχικό νομοσχέδιο ο Γενικός Εισαγγελέας είχε δικαίωμα ψήφου.

¹⁴ Το νομοσχέδιο με τίτλο «ο περί της δεκάτης έκτης τροποποίησης του Συντάγματος νόμος του 2021» [CDL-REF(2020)091], το νομοσχέδιο με τίτλο «νόμος που τροποποιεί τους περί δικαστηρίων νόμους του 1960 έως (αριθ. 3) του 2020» 5 [CDL-REF(2020)092] και το νομοσχέδιο με τίτλο «νόμος που τροποποιεί τους περί της απονομής δικαιοσύνης κανονισμούς (ποικίλες διατάξεις) του 1964 έως 2015» [CDL-REF(2020)093].

¹⁵ Γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας σχετικά με τρία νομοσχέδια για τη μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος [CDL-AD(2021)043]. Η Επιτροπή της Βενετίας προέβη σε γενική δήλωση ότι «δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητα της παρούσας γνωμοδότησης να αξιολογήσει τη συνταγματικότητα της προτεινόμενης μεταρρύθμισης» (σημεία 55 και 61).

δεσμευτικά για το Συμβούλιο. Επίσης, η Επιτροπή της Βενετίας πρότεινε, ως περαιτέρω βελτίωση, την υποχρέωση του Προέδρου της Δημοκρατίας να αιτιολογεί γραπτώς κάθε απόφασή του που δεν ακολουθεί τη σύσταση του Γνωμοδοτικού Δικαστικού Συμβουλίου. Όπως αναφέρθηκε ήδη στην έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, είναι σημαντικό η μεταρρύθμιση να εγγυάται την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, σύμφωνα με το ενωσιακό δίκαιο και λαμβανομένων υπόψη των συστάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης¹⁶. Η Βουλή των Αντιπροσώπων ψήφισε το νομοσχέδιο στις 7 Ιουλίου 2022¹⁷.

Η μεταρρύθμιση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου εγείρει ορισμένες ανησυχίες όσον αφορά την προτεινόμενη σύνθεσή του. Το νομοσχέδιο περιέχει επίσης ορισμένες τροποποιήσεις που αποσκοπούν στη διασφάλιση καλύτερης αντιπροσωπευτικότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης στη σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, το οποίο επί του παρόντος απαρτίζεται από όλα τα μέλη του Ανώτατου Δικαστηρίου. Ωστόσο, όπως επισήμανε ήδη η Επιτροπή στην έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, είναι σημαντικό η μεταρρύθμιση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου να λάβει υπόψη τις συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης¹⁸. Ειδικότερα, εκφράστηκαν ανησυχίες σχετικά με το γεγονός ότι τα δικαστικά μέλη του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου επιλέγονται κατά αρχαιότητα και όχι από τους συναδέλφους τους. Στο πλαίσιο της γνώμης της¹⁹, η Επιτροπή της Βενετίας συνέστησε να αντικατασταθεί ο Γενικός Εισαγγελέας στη σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, εκτός εάν συμμετέχει χωρίς δικαίωμα ψήφου, και να εξεταστεί το ενδεχόμενο τα μέλη που προέρχονται από το δικαστικό σώμα να εκλέγονται από τους συναδέλφους τους, αντί να επιλέγονται με βάση την αρχαιότητα²⁰.

Η προταθείσα ενίσχυση της δημοσιονομικής ανεξαρτησίας της Νομικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας²¹ από την κυβέρνηση έχει σημειώσει περαιτέρω καθυστέρηση. Η ψήφιση του νομοσχεδίου σχετικά με τη δημοσιονομική ανεξαρτησία της Νομικής Υπηρεσίας είναι υπό συζήτηση μεταξύ του Γενικού Εισαγγελέα και του Υπουργείου Οικονομικών από το 2021²². Οι ανθρώπινοι πόροι της Νομικής Υπηρεσίας ενισχύθηκαν το 2021 με την πρόσληψη 24 επιπλέον δικηγόρων ειδικά για τον χειρισμό υποθέσεων διεθνούς προστασίας²³.

Ποιότητα

¹⁶ Σύσταση CM/Rec(2010)12 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης προς τα κράτη μέλη σχετικά με τους δικαστές: ανεξαρτησία, αποτελεσματικότητα και αρμοδιότητες, παράγραφοι 46-48. Σύμφωνα με τις κυπριακές αρχές, οι συστάσεις της Επιτροπής της Βενετίας τελούν πλέον υπό αξιολόγηση από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως: πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης για το κράτος δικαίου του 2022, σ. 7.

¹⁷ Το κείμενο που ψηφίστηκε από το Κοινοβούλιο δεν έχει ακόμα δημοσιοποιηθεί, καθώς δεν έχουν ολοκληρωθεί τα τελικά στάδια της νομοθετικής διαδικασίας πριν από την έκδοση της νομοθεσίας από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

¹⁸ Σύσταση CM/Rec(2010)12 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, παράγραφος 27. Βλ. επίσης: Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 4.

¹⁹ Γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας σχετικά με τρία νομοσχέδια για τη μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος [CDL-AD(2021)043].

²⁰ Σύμφωνα με τις κυπριακές αρχές, οι συστάσεις της Επιτροπής της Βενετίας τελούν πλέον υπό αξιολόγηση από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως. Βλ.: πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 7.

²¹ Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 1.

²² Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον εκπρόσωπο του Γενικού Εισαγγελέα κατά την επίσκεψη στην Κύπρο. Δεν παρασχέθηκαν περαιτέρω εξηγήσεις σχετικά με την καθυστέρηση.

²³ Ο.π. Όσον αφορά την καταπολέμηση της διαφθοράς, βλ. κατωτέρω, τμήμα II.

Η Κύπρος έχει δεσμευτεί να προβεί σε μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση σοβαρών ανησυχιών σχετικά με την ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης²⁴, ξεκινώντας από την εισαγωγή προσωρινών ψηφιακών λύσεων. Οι δεσμεύσεις της Κύπρου στο πλαίσιο του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας αποσκοπούν στην αντιμετώπιση των ελλείψεων στον τομέα της ψηφιοποίησης της δικαιοσύνης, όπως οι πολύ περιορισμένες πληροφορίες στο διαδίκτυο σχετικά με το δικαστικό σύστημα που είναι διαθέσιμες στο ευρύ κοινό²⁵ και η έλλειψη ψηφιακών λύσεων για την κίνηση και την παρακολούθηση της διαδικασίας σε αστικές, εμπορικές και διοικητικές υποθέσεις, καθώς και η χρήση ηλεκτρονικών επικοινωνιών και εργαλείων²⁶. Έως ότου δημιουργηθεί ένα πλήρως λειτουργικό σύστημα ηλεκτρονικής δικαιοσύνης που θα καλύπτει όλους τους δικαστικούς κλάδους και όλα τα ζητήματα, συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης υποθέσεων και της ενημέρωσης των διαδίκων και του κοινού, αναπτύσσονται περαιτέρω προσωρινές λύσεις²⁷. Από την 1η Φεβρουαρίου 2022 όλες οι νέες δικαστικές υποθέσεις εισάγονται ηλεκτρονικά. Ο Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος έχει εκδώσει σχετικό υλικό και έχει προτείνει κατάλληλη κατάρτιση για τους δικηγόρους²⁸. Επιπλέον, στις 17 Σεπτεμβρίου 2021 το Ανώτατο Δικαστήριο εξέδωσε κανονισμό²⁹, συγκεκριμένα τον «περί της Ηλεκτρικής Δικαιοσύνης (Ηλεκτρονική Καταχώριση) Διαδικαστικό Κανονισμό», σχετικά με τον χειρισμό των υποθέσεων μέσω ηλεκτρονικής επικοινωνίας με το Δικαστήριο³⁰.

Ένα υπό εξέλιξη έργο που δρομολογήθηκε από τον Διευθυντή Μεταρρύθμισης για τη δημιουργία ανεξάρτητης υπηρεσίας δικαστηρίων και την αναδιάρθρωση των μητρώων αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό της διαχείρισης του δικαστικού συστήματος. Σύμφωνα με τις κυπριακές αρχές, στόχος του εν λόγω έργου είναι ο διαχωρισμός της διοικητικής διαχείρισης των δικαστηρίων από τα δικαστικά καθήκοντα, και η δημιουργία επαγγελματικής δομής διαχείρισης για τη στήριξη του δικαστικού σώματος και την ανάπτυξη στρατηγικής και σχεδίων για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης³¹. Το έργο θα ολοκληρωθεί έως το τέλος Δεκεμβρίου 2022³².

Ο Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος αποδίδει ιδιαίτερη προσοχή στη διαφύλαξη της ακεραιότητας των μελών του. Έχουν ληφθεί μέτρα για τη βελτίωση των πειθαρχικών μηχανισμών, ιδίως όσον αφορά τη συμμόρφωση με τους κανόνες για την καταπολέμηση της

²⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022), Έκθεση σχετικά με την υλοποίηση του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, σ. 40.

²⁵ Διάγραμμα 41, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2022.

²⁶ Διαγράμματα 42 και 44, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2022.

²⁷ Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 5, και πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 3-4.

²⁸ Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Δικηγορικό Σύλλογο κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

²⁹ Το Ανώτατο Δικαστήριο μπορεί να εκδίδει κανονισμούς (διατάξεις) σχετικά με διαδικαστικά ζητήματα που απευθύνονται στο δικαστικό σώμα, μεταξύ άλλων στον τομέα της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης.

³⁰ Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Ανώτατο Δικαστήριο και τον Δικηγορικό Σύλλογο κατά την επίσκεψη στην Κύπρο. Επιπλέον, όσον αφορά τη ρύθμιση της ηλεκτρονικής καταχώρισης, το Ανώτατο Δικαστήριο εξέδωσε στις 15 Ιανουαρίου 2021 τον «περί της Ηλεκτρικής Δικαιοσύνης (Ηλεκτρονική Καταχώριση) Διαδικαστικό Κανονισμό», εν τω μεταξύ δε τροποποίησε άλλους διαδικαστικούς κανονισμούς προκειμένου να διευκολυνθεί η χρήση ηλεκτρονικών συστημάτων.

³¹ Συνέδριο της Διάσκεψης των Ευρωπαϊκών Συνταγματικών Δικαστηρίων, παρατηρήσεις για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 10. Το έργο υποστηρίζεται από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Βλ. επίσης Συμβούλιο της Ευρώπης, «Πρόσκληση υποβολής προσφορών για την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στον τομέα της διαχείρισης των δικαστηρίων...στην Κύπρο».

³² Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Σύμφωνα με τον Δικηγορικό Σύλλογο, οι έρευνες έχουν καταστεί αποδοτικότερες μέσω της αύξησης των δραστηριοτήτων κατάρτισης για τα μέλη της μονάδας καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες του πειθαρχικού οργάνου του Δικηγορικού Συλλόγου και μέσω της συνεργασίας με εμπειρογνώμονες στον τομέα της εγκληματολογικής έρευνας της απάτης³³.

Αποδοτικότητα

Το δικαστικό σύστημα της Κύπρου εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις από άποψη απόδοσης³⁴. Ο χρόνος που απαιτείται για την εκδίκαση των αστικών, εμπορικών και διοικητικών υποθέσεων και άλλων υποθέσεων στα πρωτοβάθμια δικαστήρια (1087 ημέρες το 2020, έναντι 882 ημερών το 2019) εξακολουθεί να είναι μεταξύ των υψηλότερων στην ΕΕ³⁵. Τον Ιούλιο του 2021 προσλήφθηκαν έξι επιπλέον δικαστές³⁶ για την ενίσχυση της ειδικής ομάδας που συστάθηκε το 2020 και επικεντρώνεται ιδίως στη διεκπεραίωση των συσσωρευμένων εκκρεμών υποθέσεων³⁷. Στα πρωτοβάθμια διοικητικά δικαστήρια³⁸, η διάρκεια των διαδικασιών αυξήθηκε σημαντικά (863 ημέρες το 2020 έναντι 495 ημερών το 2019)³⁹ και το ποσοστό διεκπεραίωσης μειώθηκε σημαντικά (περίπου 84 % το 2020 έναντι 170 % το 2019 και 219 % το 2018)⁴⁰.

Οι νέοι κανονισμοί πολιτικής δικονομίας⁴¹ αναμένεται να έχουν θετικό αντίκτυπο στη γενική αποδοτικότητα του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, μεταξύ άλλων στη μείωση των συσσωρευμένων εκκρεμών υποθέσεων⁴². Οι νέοι κανονισμοί θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα χρονοδιαγράμματα διεξαγωγής των δικών θα σχεδιάζονται εξαρχής, ενώ οι διαδικασίες θα καταστούν πιο ευέλικτες και αποδοτικές. Αυτό αποσκοπεί στην αντιμετώπιση του προβλήματος των συνεχών αναβολών, οι οποίες επί του παρόντος παρατείνουν αδικαιολόγητα τη διάρκεια των διαδικασιών και αυξάνουν τα δικαστικά

³³ Παρατηρήσεις που υπέβαλε ο Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 3· πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Δικηγορικό Σύλλογο κατά την επίσκεψη στην Κύπρο και παρατηρήσεις του Συμβουλίου των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (CCBE) για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 20.

³⁴ Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 6.

³⁵ Διάγραμμα 6, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2022.

³⁶ Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 5.

³⁷ Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 6.

³⁸ Συχνά δεν τηρούνται οι τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις των διοικητικών δικαστηρίων· μετά την ακύρωση, η διοίκηση επανέρχεται συχνά με την ίδια απόφαση. Παρατηρήσεις που υπέβαλε ο Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 6.

³⁹ Διάγραμμα 9, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2022.

⁴⁰ Διάγραμμα 13, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2022. Το Ανώτατο Δικαστήριο δεν έδωσε καμία εξήγηση για αυτήν την κατάσταση στο πλαίσιο της επίσκεψης στη χώρα.

⁴¹ Οι κανονισμοί πολιτικής δικονομίας εγκρίθηκαν από το Ανώτατο Δικαστήριο στις 19 Μαΐου 2021 (δεν απαιτείται η θέσπιση περαιτέρω νομοθεσίας). Βλ. έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 6.

⁴² Στο πλαίσιο του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, έχει αναληφθεί δέσμευση για τη μείωση των συσσωρευμένων υποθέσεων και των προσφυγών που εκκρεμούν επί δύο και πλέον έτη ενώπιον των επαρχιακών δικαστηρίων και του Ανώτατου Δικαστηρίου — κατά 20 % σε σχέση με το επίπεδο της 31ης Δεκεμβρίου 2020 και κατά 40 % σε σχέση με το επίπεδο της 31ης Δεκεμβρίου 2020. Προς τον σκοπό αυτόν, επί του παρόντος εκπονείται σχέδιο δράσης με συγκεκριμένους ετήσιους στόχους. Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 5.

έξοδα⁴³. Μια από τις βασικές καινοτομίες είναι ότι οι δικαστές (και όχι πλέον οι διάδικοι⁴⁴) έχουν την κύρια ευθύνη για τη διάρθρωση των συζητήσεων στις αστικές διαδικασίες. Άλλες τέτοιες καινοτομίες είναι η ενσωμάτωση ορισμένων πράξεων αστικού δικαίου της ΕΕ⁴⁵ και η εισαγωγή της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης σε όλες τις διαδικασίες. Το Ανώτατο Δικαστήριο ανέλαβε δέσμευση για την εφαρμογή των νέων κανονισμών πολιτικής δικονομίας στις νέες υποθέσεις που εισάγονται στα δικαστήρια από την 1η Σεπτεμβρίου 2023⁴⁶. Το χρονοδιάγραμμα αυτό επιτρέπει την κατάρτιση των ενδιαφερόμενων μερών, συμπεριλαμβανομένων των δικαστών και των δικηγόρων. Η Επιτροπή, σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης, βοήθησε τις κυπριακές αρχές να προετοιμάσουν το έδαφος για την εφαρμογή των νέων κανονισμών, με την παροχή κατάρτισης σε όλα τα βασικά ενδιαφερόμενα μέρη (δικαστές, δικηγόρους, γραμματείς δικαστηρίων) από τον Σεπτέμβριο έως τον Δεκέμβριο του 2021⁴⁷. Η κατάρτιση συνεχίζεται με δράσεις που έχουν προγραμματιστεί έως το 2025⁴⁸. ο Δικηγορικός Σύλλογος συμμετέχει ενεργά σε αυτόν τον τομέα⁴⁹.

Θεσπίστηκαν νόμοι για τη σύσταση δύο νέων δικαστηρίων. Τα δύο νομοσχέδια⁵⁰ σχετικά με την ίδρυση Εμπορικού Δικαστηρίου και Ναυτοδικείου⁵¹ ψηφίστηκαν στις 12 Μαΐου 2020⁵², προκειμένου να εξασφαλιστεί η κατάλληλη δικαιοδοσία για την εκδίκαση προβλεπόμενων εμπορικών και ναυτικών υποθέσεων⁵³. Επιπλέον, το νομοσχέδιο που ψηφίστηκε στις 7 Ιουλίου προβλέπει και τη σύσταση Εφετείου⁵⁴.

II. ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

⁴³ Ομιλία της κ. Στέφης Δράκου, υπουργού Δικαιοσύνης της Κύπρου κατά την επίσημη τελετή ολοκλήρωσης του έργου για τον εκσυγχρονισμό των θεσμών πολιτικής δικονομίας στις 8 Δεκεμβρίου 2021, που διοργανώθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης.

⁴⁴ «Κανονισμοί πολιτικής δικονομίας», μέρος 3· δημοσιεύτηκαν στον ιστότοπο του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου.

⁴⁵ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1896/2006 για τη θέσπιση διαδικασίας ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής, κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 861/2007 για τη θέσπιση ευρωπαϊκής διαδικασίας μικροδιαφορών και οδηγία 2008/52/ΕΚ για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

⁴⁶ Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 5.

⁴⁷ Επίσημη τελετή ολοκλήρωσης του έργου για τον εκσυγχρονισμό των θεσμών πολιτικής δικονομίας, 8 Δεκεμβρίου 2021.

⁴⁸ Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Διευθυντή Μεταρρύθμισης και Επιμόρφωσης κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

⁴⁹ Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Δικηγορικό Σύλλογο κατά την επίσκεψη στην Κύπρο. Γενικότερα, το σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της Κύπρου περιλαμβάνει επένδυση για την κατάρτιση δικαστών σε διάφορα νομικά θέματα και δικαστικές δεξιότητες για την αντιμετώπιση των αναγκών διά βίου μάθησης· βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022), Έκθεση σχετικά με την υλοποίηση του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας το 2022, σ. 41.

⁵⁰ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 6.

⁵¹ Μέχρι σήμερα, το Ανώτατο Δικαστήριο είχε την κύρια αρμοδιότητα, μαζί με τα επαρχιακά δικαστήρια, να ενεργεί ως Ναυτοδικείο για την εκδίκαση ναυτικών υποθέσεων. Βλ. τον περί δικαστηρίων νόμο, αριθ. 14/1960, άρθρο 19.

⁵² Περί της ίδρυσης και λειτουργίας Εμπορικού Δικαστηρίου και Ναυτοδικείου νόμος του 2022, νόμος 108 της 12/05/2022. Πληροφορίες που ελήφθησαν από το σημείο επαφής για το κράτος δικαίου στις 17 Μαΐου 2022.

⁵³ Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 7.

⁵⁴ Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 4.

Τον Φεβρουάριο του 2022 το θεσμικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς βελτιώθηκε με τη σύσταση εθνικής αρχής κατά της διαφθοράς. Η εφαρμογή του σχεδίου δράσης κατά της διαφθοράς (2021-2026) συνεχίζεται υπό την παρακολούθηση του Γραφείου Διαφάνειας και Πρόληψης της Διαφθοράς. Ο Γενικός Εισαγγελέας διατηρεί τη συνολική αρμοδιότητα για τη δίωξη ποινικών αδικημάτων, συμπεριλαμβανομένων των αδικημάτων διαφθοράς, και εξακολουθεί να παρέχει νομικές συμβουλές στις αρχές επιβολής του νόμου που διερευνούν αδικήματα διαφθοράς.

Σύμφωνα με την αντίληψη εμπειρογνομόνων και διευθυντικών στελεχών επιχειρήσεων, το επίπεδο διαφθοράς στον δημόσιο τομέα παραμένει σχετικά υψηλό. Στον δείκτη αντίληψης της διαφθοράς της Διεθνούς Διαφάνειας για το 2021, η Κύπρος βαθμολογήθηκε με 53/100, και κατατάσσεται στη 15η θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην 52η παγκοσμίως⁵⁵. Η αντίληψη αυτή έχει επιδεινωθεί κατά την τελευταία πενταετία⁵⁶. Σύμφωνα με το Ειδικό Ευρωβαρόμετρο του 2022 για τη διαφθορά, το 94 % όσων απάντησαν θεωρούν ότι η διαφθορά είναι ευρέως διαδεδομένη στη χώρα τους (ενωσιακός μέσος όρος: 68 %) και το 57 % όσων απάντησαν αισθάνονται ότι επηρεάζονται προσωπικά από τη διαφθορά στην καθημερινή τους ζωή (ενωσιακός μέσος όρος: 24 %)⁵⁷. Όσον αφορά τις επιχειρήσεις, το 92 % των εταιρειών θεωρούν ότι η διαφθορά είναι ευρέως διαδεδομένη (ενωσιακός μέσος όρος: 63 %) και το 78 % πιστεύουν ότι η διαφθορά αποτελεί πρόβλημα για την επιχειρηματική δραστηριότητα (ενωσιακός μέσος όρος: 34 %)⁵⁸. Επιπλέον, το 29 % όσων απάντησαν θεωρούν ότι υπάρχουν αρκετές επιτυχείς ποινικές δίωξεις, ώστε να αποτρέπονται τα άτομα από πρακτικές διαφθοράς (ενωσιακός μέσος όρος: 34 %)⁵⁹, ενώ το 8 % των εταιρειών πιστεύουν ότι τα άτομα και οι επιχειρήσεις που συλλαμβάνονται για δωροδοκία ανώτερου υπαλλήλου τιμωρούνται δεόντως (ενωσιακός μέσος όρος: 29 %)⁶⁰.

Η Βουλή των Αντιπροσώπων ψήφισε τον νόμο για τη σύσταση της εθνικής Αρχής κατά της Διαφθοράς τον Φεβρουάριο του 2022, ωστόσο η αρχή δεν είναι ακόμη πλήρως λειτουργική. Σύμφωνα με τον νόμο⁶¹, η Αρχή είναι αρμόδια για τη διαφάνεια και την

⁵⁵ Transparency International (Διεθνής Διαφάνεια) (2022), Corruption Perception Index 2021 (Δείκτης αντίληψης της διαφθοράς 2021), σ. 2-3. Το επίπεδο της εκλαμβανόμενης διαφθοράς κατηγοριοποιείται ως εξής: χαμηλό (η αντίληψη εμπειρογνομόνων και στελεχών επιχειρήσεων σχετικά με τη διαφθορά στον δημόσιο τομέα λαμβάνει βαθμολογία μεγαλύτερη από 79)· σχετικά χαμηλό (βαθμολογίες μεταξύ 79-60), σχετικά υψηλό (βαθμολογίες μεταξύ 59-50), υψηλό (βαθμολογία κάτω του 50).

⁵⁶ Το 2017 η βαθμολογία ήταν 57, ενώ το 2021 η βαθμολογία είναι 53. Η βαθμολογία σημειώνει σημαντική αύξηση/μείωση όταν μεταβάλλεται πάνω από πέντε μονάδες· βελτίωση/επιδείνωση όταν μεταβάλλεται από 4 έως 5 μονάδες· είναι σχετικά σταθερή όταν μεταβάλλεται από 1 έως 3 μονάδες κατά την τελευταία πενταετία.

⁵⁷ Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 523 για τη διαφθορά (2022). Τα στοιχεία του Ευρωβαρόμετρου σχετικά με την αντίληψη και την εμπειρία των πολιτών όσον αφορά τη διαφθορά επικαιροποιούνται ανά δύο έτη. Το προηγούμενο σύνολο δεδομένων είναι το Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 502 (2020).

⁵⁸ Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 507 σχετικά με τη στάση των επιχειρήσεων απέναντι στη διαφθορά στην ΕΕ (2022). Τα στοιχεία του Ευρωβαρόμετρου σχετικά με τη στάση των επιχειρήσεων απέναντι στη διαφθορά επικαιροποιούνται ανά δύο έτη. Το προηγούμενο σύνολο δεδομένων είναι το Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 482 (2019).

⁵⁹ Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 523 για τη διαφθορά (2022).

⁶⁰ Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 507 σχετικά με τη στάση των επιχειρήσεων απέναντι στη διαφθορά στην ΕΕ (2022).

⁶¹ «Ο περί της Σύστασης και Λειτουργίας της Ανεξάρτητης Αρχής κατά της Διαφθοράς Νόμος», 19(1)2022 της 17ης Φεβρουαρίου 2022.

πρόληψη της διαφθοράς τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα⁶². Η επιχειρησιακή συγκρότηση της Αρχής, η οποία αναμενόταν να είναι λειτουργική από την 1η Ιουλίου 2022, ξεκίνησε με τον διορισμό των μελών του διοικητικού συμβουλίου από τον Πρόεδρο της Κύπρου στις 3 Μαΐου 2022⁶³, καθώς και με την κατανομή των οικονομικών και τεχνικών πόρων. Ωστόσο εξακολουθεί να εκκρεμεί η επιλογή του εξειδικευμένου ερευνητικού προσωπικού, επιλογή η οποία είναι απαραίτητη ώστε να καταστεί η Αρχή πλήρως λειτουργική. Επιπλέον, ο Διαμεσολαβητής είναι αρμόδιος, παράλληλα με άλλους φορείς⁶⁴, για την παρακολούθηση της εύρυθμης λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης και μπορεί επίσης να λαμβάνει καταγγελίες για περιπτώσεις κακοδιοίκησης που ενδέχεται να συνδέονται με διαφθορά στον δημόσιο τομέα. Στην περίπτωση αυτή, το αποτέλεσμα της έρευνας θα αποσταλεί στη Γενική Εισαγγελία για να εξεταστούν τα πιθανά ποινικά αδικήματα. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια ο Διαμεσολαβητής δεν έχει λάβει τεκμηριωμένες καταγγελίες που να συνδέονται άμεσα με διαφθορά⁶⁵.

Το στρατηγικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς εξακολουθεί να εφαρμόζεται, με τη διάθεση πρόσθετων πόρων στους φορείς ελέγχου. Το 2021 διορίστηκαν 26 επιπλέον υπάλληλοι στις μονάδες ελέγχου των δημόσιων οργανισμών⁶⁶, οι οποίοι θα λάβουν κατάρτιση σχετικά με τη διαχείριση του κινδύνου διαφθοράς, καθώς και εγχειρίδιο διαδικασιών⁶⁷. Το 2021 η δομή της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου επεκτάθηκε σε 15 μονάδες (από τις επτά προϋπάρχουσες οντότητες)⁶⁸, ενώ ο προϋπολογισμός της, ύψους 300 000 EUR, παραμένει αμετάβλητος σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη⁶⁹. Ένα νέο εγχειρίδιο εσωτερικού ελέγχου για την Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου βρίσκεται στο στάδιο εκπόνησης⁷⁰. Η κυβέρνηση εξακολουθεί να καταβάλλει προσπάθειες για τη χάραξη στρατηγικής όσον αφορά την εναλλαγή των δημόσιων υπαλλήλων που είναι περισσότερο εκτεθειμένοι στον κίνδυνο διαφθοράς⁷¹. Διατίθεται κονδύλιο ύψους 2 εκατ. EUR για την κάλυψη, σε διαφορετικά ποσοστά ανά είδος οντότητας, του κόστους που απαιτείται να καταβάλουν δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί για να λάβουν την πιστοποίηση του προτύπου καταπολέμησης της δωροδοκίας⁷².

⁶² Βλ. γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Γραφείο Διαφάνειας και Πρόληψης της Διαφθοράς του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Κύπρο, σ. 2. Για το έτος 2022 θα διατεθεί στην Αρχή προϋπολογισμός που εκτιμάται μεταξύ 700 000 EUR και 800 000 EUR.

⁶³ Επιστολή του Γενικού Εισαγγελέα, της 9ης Μαΐου 2022, προς την Επιτροπή.

⁶⁴ Βλ. κατωτέρω τμήμα IV.

⁶⁵ Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Διαμεσολαβητή κατά την επίσκεψη στη χώρα.

⁶⁶ Ιδίως στα Υπουργεία Άμυνας, Γεωργίας, Περιβάλλοντος, Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως, Βιομηχανίας, Εξωτερικών και Υγείας. Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Γραφείο Διαφάνειας και Πρόληψης της Διαφθοράς του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

⁶⁷ Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 14.

⁶⁸ Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Γραφείο Διαφάνειας και Πρόληψης της Διαφθοράς του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

⁶⁹ Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Γραφείο Διαφάνειας και Πρόληψης της Διαφθοράς του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

⁷⁰ Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 14.

⁷¹ Για το σκοπό αυτό διατυπώθηκαν ειδικές συστάσεις προς όλα τα υπουργεία, υφυπουργεία, ανεξάρτητα γραφεία, τμήματα και υπηρεσίες. Οι ρυθμίσεις περί εναλλαγής αναμένεται να θεθούν υπόψη του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης και Προσωπικού στα τέλη Αυγούστου του 2022. Βλ. επίσης πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης για το κράτος δικαίου του 2022, σ. 15.

⁷² Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Γραφείο Διαφάνειας και Πρόληψης της Διαφθοράς του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως κατά την επίσκεψη στην Κύπρο. Στα τέλη του 2020 το Υπουργικό Συμβούλιο δρομολόγησε εθνικό πρόγραμμα ακεραιότητας με βάση το πρότυπο του Διεθνούς Οργανισμού

Οι εισαγγελικές αρχές εξακολουθούν να βελτιώνουν την ικανότητά τους, μολονότι δεν υπάρχουν αποτελέσματα όσον αφορά τις υποθέσεις διαφθοράς στα υψηλά κλιμάκια. Η ψήφιση του νομοσχεδίου σχετικά με τη δημοσιονομική ανεξαρτησία του Γενικού Εισαγγελέα είναι υπό συζήτηση μεταξύ του Γενικού Εισαγγελέα και του Υπουργείου Οικονομικών από το 2021⁷³. Από το 2021 προσλήφθηκαν από το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα συνολικά 42 νέοι νομικοί⁷⁴, ωστόσο 46 επιπλέον θέσεις παραμένουν ακόμη κενές⁷⁵. Στις αρχές του 2022 συστάθηκε ειδική ομάδα για την καταπολέμηση της διαφθοράς που υπάγεται στην αρμοδιότητα του Γραφείου του Γενικού Εισαγγελέα, με εξειδικευμένους υπαλλήλους από σχετικούς οργανισμούς (όπως η Εθνική Νομική Υπηρεσία, η Μονάδα Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και η Αστυνομία, πέραν των ειδικών εμπειρογνομόνων από άλλους φορείς)⁷⁶. Το Γραφείο Διερεύνησης Οικονομικού Εγκλήματος της Αστυνομίας αναδιοργανώθηκε περαιτέρω σε δύο κλάδους (δηλαδή το Τμήμα Οικονομικού Εγκλήματος και την Ομάδα Οικονομικών Ερευνών), ενώ το 2021 προσλήφθηκαν τέσσερις νέοι λογιστές⁷⁷. Οκτώ υποθέσεις που εμπίπτουν σε πολλές δικαιοδοσίες και αφορούν την υπεξαίρεση κονδυλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξακολουθούν να εκκρεμούν προς διερεύνηση⁷⁸. Παρά τις εν λόγω αυξημένες προσπάθειες και πόρους, εξακολουθούν να μην υπάρχουν αποτελέσματα όσον αφορά την εκδίκαση υποθέσεων διαφθοράς στα υψηλά κλιμάκια⁷⁹.

Το νομοθετικό πλαίσιο για την άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων έχει ισχυροποιηθεί, ενώ εκκρεμεί η έγκριση πρόσθετης πράξης για τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης. Ο νόμος για τη διαφάνεια των δραστηριοτήτων άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων άρχισε να ισχύει τον Φεβρουάριο του 2022⁸⁰, με εξαίρεση τα άρθρα 6 και 7 του νόμου (σχετικά με τις κυρώσεις και τις ποινές, αντίστοιχα), τα οποία θα αρχίσουν να ισχύουν τον Ιανουάριο του 2023⁸¹. Με τον νόμο δημιουργείται

Τυποποίησης (ISO) για το σύστημα διαχείρισης κατά της δωροδοκίας. Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο χώρας σχετικά με την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 8.

⁷³ Βλ. ανωτέρω, σ. 5.

⁷⁴ Συμπεριλαμβανομένων τριών ανώτερων δημόσιων κατηγορών, τριών ανακριτών, 13 δημόσιων κατηγορών, πέραν των τριών υπαλλήλων που μετατέθηκαν από τη Νομική Υπηρεσία της Δημοκρατίας. Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

⁷⁵ Κατά το 2021 και το 2022, το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα προσέλαβε και προήγαγε επίσης μόνιμο νομικό προσωπικό, συμπεριλαμβανομένων 10 ανώτερων δικηγόρων της Δημοκρατίας, 14 δικηγόρων της Δημοκρατίας, 3 ανώτερων δημοσίων κατηγορών, 13 δημοσίων κατηγορών, 2 ανώτερων και 5 τακτικών υπαλλήλων για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, με σκοπό την ενίσχυση των ανθρώπινων πόρων. Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

⁷⁶ Βλ. τις γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 3.

⁷⁷ Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 9.

⁷⁸ Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 10. Επιπλέον, το 2021 εκτελέστηκαν από το Γραφείο Εκτέλεσης Ευρωπαϊκών Εντολών και Αιτημάτων Δικαστικής Συνδρομής τρία αιτήματα που ελήφθησαν μέσω της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας σχετικά με ποινικές υποθέσεις που διερευνήθηκαν από άλλα κράτη μέλη. Βλ. τις γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από τη Νομική Υπηρεσία της Δημοκρατίας κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 2.

⁷⁹ Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα κατά την επίσκεψη στην Κύπρο. Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 8.

⁸⁰ Νόμος αριθ. 20(Ι) του 2022, «ο περί της διαφάνειας στις διαδικασίες λήψης δημόσιων αποφάσεων και συναφών θεμάτων νόμος».

1) Ο νόμος αυτός θα αρχίσει να ισχύει από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του «περί της Σύστασης και Λειτουργίας της Ανεξάρτητης Αρχής κατά της Διαφθοράς νόμου». 2) Με την επιφύλαξη των διατάξεων του υποτιμήματος (1), τα μέρη VI και VII θα αρχίσουν να ισχύουν την 1η Ιανουαρίου 2023.

δημόσιο μητρώο για τις δραστηριότητες άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων, υπό την εποπτεία της νεοσυσταθείσας εθνικής Αρχής κατά της Διαφθοράς⁸². Παρά τη ρύθμιση της υποβολής δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης για ορισμένους υψηλόβαθμους αξιωματούχους, όπως για τους βουλευτές και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, αυτό δεν ισχύει για όλους τους αιρετούς αξιωματούχους και άλλους δημόσιους υπαλλήλους. Ένα νομοσχέδιο για την υποβολή δήλωσης περιουσιακής κατάστασης από αιρετούς αξιωματούχους και λοιπούς δημόσιους υπαλλήλους αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό των σχετικών νομικών διατάξεων ώστε να καταστούν αποτελεσματικότερες. Το νομοσχέδιο εξακολουθεί να εκκρεμεί ενώπιον της κοινοβουλευτικής επιτροπής από το 2021, αλλά αναμένεται να κατατεθεί στην Ολομέλεια της Βουλής των Αντιπροσώπων έως το τέλος του 2022⁸³. Η υφιστάμενη υποχρέωση υποβολής δήλωσης περιουσιακής κατάστασης για τους βουλευτές δεν καλύπτει όλες τις μορφές περιουσιακών στοιχείων που υπερβαίνουν ένα ορισμένο όριο —συμπεριλαμβανομένων των ακινήτων— όπως τα οχήματα. Επιπλέον, αμφισβητήθηκε η αποτελεσματικότητα του μηχανισμού επαλήθευσης⁸⁴. Μολονότι ο νόμος για πολιτικά κόμματα⁸⁵ αξιολογήθηκε θετικά από την GRECO⁸⁶, τα στοιχεία για την εφαρμογή του μηχανισμού των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης εξακολουθούν να είναι ελλιπή, ως εκ τούτου οι ανησυχίες που διατυπώθηκαν στις εκθέσεις των δύο προηγούμενων ετών για το κράτος δικαίου δεν έχουν ακόμη αρθεί⁸⁷.

Μολονότι συνεχίζεται η εφαρμογή των διατάξεων σχετικά με τη σύγκρουση συμφερόντων όσον αφορά τους βουλευτές, δεν σημειώθηκε πρόοδος όσον αφορά παρόμοιες διατάξεις για τη δημόσια διοίκηση στο σύνολό της. Η συμμόρφωση των βουλευτών με τον κώδικα δεοντολογίας των βουλευτών, ο οποίος εγκρίθηκε τον Φεβρουάριο του 2021, παρακολουθείται από κοινοβουλευτική επιτροπή⁸⁸. Το 2021 εξετάστηκαν 21 υποθέσεις σχετικά με συγκρούσεις συμφερόντων, ενώ τρεις υποθέσεις εξετάστηκαν το 2022⁸⁹. Το 2021 υποβλήθηκαν τέσσερις καταγγελίες που αφορούσαν ανάρμοστη συμπεριφορά βουλευτών, και σε μία περίπτωση επιβλήθηκε προφορική επίπληξη. Παρά το γεγονός ότι σε διάφορους νόμους υπάρχουν ορισμένοι κανόνες σχετικά με τις συγκρούσεις συμφερόντων στη δημόσια διοίκηση, δεν σημειώθηκε πρόοδος όσον αφορά τη σύνταξη

⁸² Οι πληροφορίες σχετικά με τις εν λόγω επαφές, καθώς και σχετικά με το περιεχόμενο και τους σκοπούς τους, καταγράφονται επίσημα και δημοσιοποιούνται. Βλ. τις γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από τη Νομική Υπηρεσία της Δημοκρατίας κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 2-3.

⁸³ Βλ. τις γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από τη Βουλή των Αντιπροσώπων κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 2· πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 11. Βλ. επίσης την έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 8.

⁸⁴ GRECO (Ομάδα χωρών κατά της διαφθοράς), Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων — Δεύτερη έκθεση συμμόρφωσης για την Κύπρο, σ. 5-6.

⁸⁵ Περί πολιτικών κομμάτων νόμος, αριθ. 175 (I) του 2012.

⁸⁶ Στο πλαίσιο του τρίτου γύρου αξιολογήσεων. Βλ. GRECO, Τρίτος γύρος αξιολογήσεων — Προσθήκη στη δεύτερη έκθεση συμμόρφωσης για την Κύπρο, παράγραφος 24, σ.5: «όσον αφορά το θέμα II — διαφάνεια της χρηματοδότησης των κομμάτων, όλες οι συστάσεις έχουν εφαρμοστεί ικανοποιητικά».

⁸⁷ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 10, και έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 11.

⁸⁸ Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο χώρας σχετικά με την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 8.

⁸⁹ Βλ. τις γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από τη Βουλή των Αντιπροσώπων κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 1.

ενιαίου κανονισμού για τη σύγκρουση συμφερόντων για όλους τους κρατικούς λειτουργούς⁹⁰.

Η νομοθεσία για την προστασία των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος ψηφίστηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων και άρχισε να ισχύει τον Φεβρουάριο του 2022⁹¹. Η νομοθεσία⁹² αποσκοπεί στη μεταφορά, στο εθνικό δίκαιο, της οδηγίας της ΕΕ για την προστασία των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος⁹³ και στην παροχή συμπληρωματικής προστασίας στα πρόσωπα που καταγγέλλουν πράξεις διαφθοράς τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα⁹⁴, με μειωμένες κυρώσεις για τα άτομα που συνεργάζονται με την αστυνομία⁹⁵.

Η εφαρμογή των διατάξεων δεοντολογίας για την αστυνομία και το δικαστικό σώμα συνεχίστηκε κατά το προηγούμενο έτος. Το 2021 η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου της Αστυνομίας (Υ.Ε.Ε.Α)⁹⁶ έλαβε 101 καταγγελίες για εγκλήματα που φέρονταν να έχουν διαπραχθεί από αστυνομικούς. Διερευνήθηκαν δεκαεπτά υποθέσεις (στις οποίες δεν εντοπίστηκαν στοιχεία που να αποδεικνύουν την τέλεση αξιόποινης πράξης), ενώ τρεις υποθέσεις εξακολουθούν να εκκρεμούν. Η δεοντολογική συμπεριφορά αποτελεί μέρος της ετήσιας αξιολόγησης των αστυνομικών, σύμφωνα με τον κώδικα αστυνομικής δεοντολογίας, και οι νεοπροσληφθέντες λαμβάνουν σχετική κατάρτιση⁹⁷. Το 2021 κινήθηκαν 83 πειθαρχικές διαδικασίες, οι οποίες οδήγησαν στην έκδοση 43 αποφάσεων επιβολής κυρώσεων (είτε προστίμου είτε επίπληξης) από τον Αρχηγό της Αστυνομίας⁹⁸. Ο αριθμός των υποθέσεων που παραλήφθηκαν από την Ανεξάρτητη Αρχή Διερεύνησης Ισχυρισμών και Παραπόνων κατά της Αστυνομίας αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια. Το 2021 ο προϋπολογισμός της εν λόγω Αρχής αυξήθηκε σε 322 000 EUR⁹⁹. Επιπλέον, τα μέλη του δικαστικού σώματος παρακολουθούν υποχρεωτική ετήσια κατάρτιση σχετικά με τη

⁹⁰ Βλ. τις γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Εξωτερικών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 1.

⁹¹ Ωστόσο, τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, που απασχολούν από 50 έως 249 εργαζόμενους, έχουν προθεσμία έως τις 17 Δεκεμβρίου 2023 για να δημιουργήσουν εσωτερικούς διαύλους για τους πληροφοριοδότες δημοσίου συμφέροντος.

⁹² Περί της προστασίας των προσώπων που αναφέρουν παραβάσεις του ενωσιακού και του εθνικού δικαίου νόμος, αριθ. 6(I) του 2022, που δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας στις 4 Φεβρουαρίου 2022.

⁹³ Οδηγία (ΕΕ) 2019/1937 σχετικά με την προστασία των προσώπων που αναφέρουν παραβιάσεις του δικαίου της Ένωσης (ΕΕ L 305, σ. 17).

⁹⁴ Ο νέος νόμος συνδυάζεται με τον περί προστασίας μαρτύρων νόμο 95(I)/2001. Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Γραφείο Διαφάνειας και Πρόληψης της Διαφθοράς του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

⁹⁵ Η μέγιστη ποινή είναι το ήμισυ της ποινής που προβλέπεται για το αδίκημα. Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Γραφείο Διαφάνειας και Πρόληψης της Διαφθοράς του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

⁹⁶ Η Διεύθυνση Επαγγελματικών Προτύπων και Επιθεωρήσεων είναι αρμόδια για πειθαρχικά θέματα και διενεργεί τακτικούς ελέγχους στους αστυνομικούς. Η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου της Αστυνομίας διαθέτει προσωπικό 21 αστυνομικών και ετήσιο προϋπολογισμό περίπου 80 000 EUR. Εκτός από τις ειδικές δοκιμές κινδύνου και τις έρευνες, οι αστυνομικοί της Υ.Ε.Ε.Α. παρέχουν κατάρτιση στα μέλη της αστυνομίας σχετικά με την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η Διεύθυνση Επαγγελματικών Προτύπων & Επιθεωρήσεων της Αστυνομίας είναι αρμόδια για πειθαρχικά θέματα των αστυνομικών. Πληροφορίες που ελήφθησαν από την Υ.Ε.Ε.Α. κατά την επίσκεψη στη χώρα.

⁹⁷ Πληροφορίες που ελήφθησαν από την Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου της Αστυνομίας κατά την επίσκεψη στη χώρα.

⁹⁸ Ο.π.

⁹⁹ Έναντι 280 000 EUR που διατέθηκαν το 2018, 308 000 EUR το 2019 και 317 000 EUR για το 2020. Πληροφορίες που παρέσχε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 9.

δεοντολογία, η οποία διοργανώνεται από τον διευθυντή Δικαστικής Μεταρρύθμισης και Επιμόρφωσης¹⁰⁰.

Ελήφθησαν ορισμένα μέτρα όσον αφορά το πρόγραμμα της Κύπρου για τη χορήγηση ιθαγένειας σε επενδυτές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει επανειλημμένα εκφράσει τις σοβαρές ανησυχίες της σχετικά με τα προγράμματα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές και σχετικά με ορισμένους κινδύνους, συμπεριλαμβανομένης της διαφθοράς, που είναι εγγενείς στα προγράμματα αυτά¹⁰¹. Η διαδικασία επί παραβάσει που κινήθηκε τον Οκτώβριο του 2020¹⁰² για το σχετικό πρόγραμμα της Κύπρου βρίσκεται σε εξέλιξη. Το πρόγραμμα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές καταργήθηκε σταδιακά από τον Νοέμβριο του 2020¹⁰³, ενώ οι εκκρεμείς αιτήσεις διεκπεραιώθηκαν έως τις 30 Ιουλίου 2021¹⁰⁴. Η Ανεξάρτητη Επιτροπή επί του παρόντος εξετάζει την πρόταση των αρχών για στέρηση της ιθαγένειας που είχε χορηγηθεί σε 45 άτομα στο πλαίσιο του προγράμματος χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές. Ωστόσο, το νομικό πλαίσιο του προγράμματος παραμένει σε ισχύ¹⁰⁵.

Οι πρωτοβουλίες που είχαν θεσπιστεί στο παρελθόν για την πρόληψη του κινδύνου διαφθοράς κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 παρέμειναν σε ισχύ. Ο αυτοματοποιημένος μηχανισμός ελέγχου για τους αποδέκτες των επιδοτήσεων που σχετίζονται με τη νόσο COVID, ο οποίος δημιουργήθηκε από το Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, συνέχισε να λειτουργεί, σε συνδυασμό με τον περιορισμό των τιμών για τα φάρμακα και τις ιατρικές συσκευές που ίσχυε ήδη από το 2021¹⁰⁶.

III. ΠΟΛΥΦΩΝΙΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Στην Κύπρο, η ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα πρόσβασης σε πληροφορίες προστατεύονται νομικά και επίσημα από το Σύνταγμα. Το παράγωγο δικαίωμα κατοχυρώνει

¹⁰⁰ Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον διευθυντή Δικαστικής Μεταρρύθμισης και Επιμόρφωσης κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

¹⁰¹ Όπως αναφέρεται στην έκθεση της Επιτροπής της ΕΕ, του Ιανουαρίου του 2019 [COM(2019) 12 final], οι εν λόγω κίνδυνοι σχετίζονται ιδίως με την ασφάλεια, τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, τη φοροδιαφυγή και τη διαφθορά, και η Επιτροπή παρακολουθεί ευρύτερα ζητήματα συμμόρφωσης με το ενωσιακό δίκαιο, τα οποία εγείρονται από τα προγράμματα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές. Όσον αφορά το πρόγραμμα της Κύπρου για τη χορήγηση ιθαγένειας σε επενδυτές, βλ. έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 7.

¹⁰² Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), Δελτίο Τύπου της 20ής Οκτωβρίου 2020, «Συστήματα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κινεί διαδικασίες επί παραβάσει κατά της Κύπρου και της Μάλτας λόγω “πώλησης” της ενωσιακής ιθαγένειας».

¹⁰³ «Κυπριακό Επενδυτικό Πρόγραμμα». Γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Υπουργείο Εσωτερικών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 1.

¹⁰⁴ Η Εξεταστική Επιτροπή που συστάθηκε το 2020 (βλ. έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 7) υπέβαλε τα συμπεράσματά της στον Γενικό Εισαγγελέα τον Ιούνιο του 2021.

¹⁰⁵ Μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η Επιτροπή κάλεσε επίσης τα κράτη μέλη που εφαρμόζουν πρόγραμμα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές να το καταργήσουν αμέσως και να αξιολογήσουν τη δυνατότητα ανάκλησης των πολιτογραφήσεων ορισμένων Ρώσων και Λευκορώσων υπηκόων {βλ. τη σύσταση της Επιτροπής για τη λήψη άμεσων μέτρων, στο πλαίσιο της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, σε σχέση με τα προγράμματα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές και τα προγράμματα χορήγησης άδειας διαμονής σε επενδυτές [C(2022) 2028 final]}. Η Κύπρος έχει κινήσει τη διαδικασία στέρησης της κυπριακής ιθαγένειας για οκτώ επενδυτές και 28 μέλη των οικογενειών τους που υπόκεινται σε περιοριστικά μέτρα της ΕΕ.

¹⁰⁶ Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 14.

ρητά την προστασία των δημοσιογραφικών πηγών, προάγει την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης στους τομείς του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης, κατοχυρώνει την τυπική ανεξαρτησία της ρυθμιστικής αρχής των μέσων ενημέρωσης και καθορίζει αναλυτικά το δικαίωμα πρόσβασης του κοινού σε πληροφορίες του δημόσιου τομέα. Η κυβέρνηση έχει προτείνει νόμο για τη διασφάλιση της ελευθερίας του Τύπου και τη λειτουργία των μέσων ενημέρωσης¹⁰⁷.

Τον Δεκέμβριο του 2021 η Κύπρος θέσπισε τον περί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών οργανισμών (τροποποιητικό) νόμο και τον περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου (τροποποιητικό) νόμο. Οι εν λόγω τροποποιητικοί νόμοι, οι οποίοι θεσπίστηκαν με σκοπό την εναρμόνιση της κυπριακής νομοθεσίας με τη νέα οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων¹⁰⁸, διακηρύσσουν ρητά την ανεξαρτησία της ρυθμιστικής αρχής για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, της Αρχής Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, ορίζοντας ρητά ότι η εν λόγω Αρχή είναι λειτουργικά και ουσιαστικά ανεξάρτητη. Μολονότι το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα ενημέρωσης¹⁰⁹ διατηρεί τη συνολικά χαμηλή βαθμολογία κινδύνου για την ανεξαρτησία της ρυθμιστικής αρχής των μέσων ενημέρωσης, επισημαίνει τα ασαφή κριτήρια επιλογής για τον διορισμό των μελών από την κυβέρνηση και την έλλειψη επαρκούς διαφάνειας όσον αφορά τη λειτουργία της ως ζητήματα που εγείρουν ορισμένες ανησυχίες.

Το ρυθμιστικό πλαίσιο σχετικά με τη διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος στον τομέα των οπτικοακουστικών μέσων έχει ενισχυθεί σε κάποιο βαθμό. Ο περί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών οργανισμών νόμος, όπως τροποποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2021, αντιμετωπίζει τα κενά που είχαν εντοπιστεί προηγουμένως στις εκθέσεις του 2020 και του 2021 για το κράτος δικαίου¹¹⁰, καθώς προβλέπει την υποχρέωση όλων των παρόχων υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων που υπάγονται στη δικαιοδοσία της Κυπριακής Δημοκρατίας να επιτρέπουν την πρόσβαση της Αρχής Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου σε πληροφορίες για την ιδιοκτησιακή δομή τους, μεταξύ άλλων και για τους πραγματικούς ιδιοκτήτες¹¹¹. Ωστόσο, το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα ενημέρωσης¹¹² επισημαίνει ότι αυτοί οι κανόνες διαφάνειας εφαρμόζονται αποκλειστικά στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα, πράγμα το οποίο καθιστά πολύ δυσχερή τη διαπίστωση της διασταυρούμενης ιδιοκτησίας και, ως εκ τούτου, χαρακτηρίζει τον τομέα αυτόν ως υψηλού κινδύνου. Επιπλέον, το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα ενημέρωσης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αυτή η έλλειψη σαφήνειας δεν επιτρέπει την ορθή κατανόηση της συγκέντρωσης των ειδησεογραφικών μέσων ενημέρωσης στη χώρα, η οποία, κατά συνέπεια, αξιολογείται επίσης ως υψηλού κινδύνου¹¹³.

¹⁰⁷ Η Κύπρος κατατάσσεται στη 65η θέση του Παγκόσμιου Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου των Δημοσιογράφων χωρίς Σύνορα για το 2022, ενώ το προηγούμενο έτος ήταν στην 26η θέση.

¹⁰⁸ Οδηγία (ΕΕ) 2018/1808, της 14ης Δεκεμβρίου 2018, σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων.

¹⁰⁹ 2022 Media Pluralism Monitor, Country Report for Cyprus (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα ενημέρωσης 2021, έκθεση χώρας για την Κύπρο), σ. 11.

¹¹⁰ Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 10, και έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 12.

¹¹¹ Άρθρο 30Α.

¹¹² 2022 Media Pluralism Monitor, Country Report for Cyprus, σ. 12-13.

¹¹³ Ο.π.

Η κρατική διαφήμιση εξακολουθεί σε μεγάλο βαθμό να μην υπόκειται σε ρύθμιση, ωστόσο έχει εκπονηθεί σύνολο κατευθυντήριων γραμμών. Το Υπουργείο Εσωτερικών της Κύπρου έχει εγκρίνει ένα σύνολο κατευθυντήριων γραμμών¹¹⁴ με στόχο τη δημιουργία πλαισίου εκστρατειών ευαισθητοποίησης και διαφήμισης που πραγματοποιούνται από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών της κυβέρνησης με σκοπό την ενίσχυση της διαφάνειας και της προβλεψιμότητας της διαδικασίας. Μολονότι ο αντίκτυπος των κατευθυντήριων γραμμών που εγκρίθηκαν πρόσφατα δεν ελήφθη υπόψη στη ανάλυση, το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα ενημέρωσης αύξησε ελαφρώς το επίπεδο κινδύνου για τον τομέα αυτόν «λόγω της γενικής αβεβαιότητας και της έλλειψης διαφάνειας όσον αφορά την κατανομή των κρατικών πόρων»¹¹⁵.

Μολονότι ο περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου (ΡΙΚ) νόμος¹¹⁶ θεσπίζει κανόνες σχετικά με τη διακυβέρνηση και τη χρηματοδότηση του ΡΙΚ, έχουν διαπιστωθεί αρκετές αδυναμίες. Ο νόμος προβλέπει ότι ο πρόεδρος, ο αντιπρόεδρος και τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου διορίζονται από το Υπουργικό Συμβούλιο για περίοδο τριών ετών. Το διοικητικό συμβούλιο αποφασίζει για τον διορισμό του γενικού διευθυντή και η απόφαση αυτή υπόκειται στην έγκριση του Υπουργικού Συμβουλίου. Το Υπουργικό Συμβούλιο μπορεί να παύσει το σύνολο του διοικητικού συμβουλίου ή μεμονωμένα μέλη αυτού. Μολονότι στον νόμο που αναφέρεται ανωτέρω δεν καθορίζονται προϋποθέσεις ή κριτήρια ασυμβατότητας όσον αφορά τον διορισμό του διοικητικού συμβουλίου, ο περί ορισμένων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου νόμος¹¹⁷ προβλέπει ότι για τους διορισμούς λαμβάνονται υπόψη γενικά τα ακαδημαϊκά και άλλα προσόντα, η πείρα, η κοινωνική δραστηριότητα και η συμβολή στην κοινωνία. Αυτό οδηγεί το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα ενημέρωσης στο συμπέρασμα ότι «η κυβέρνηση και τα πολιτικά κόμματα εκμεταλλεύονται» το γεγονός ότι τα κριτήρια που διέπουν τον διορισμό του διοικητικού συμβουλίου είναι γενικά¹¹⁸. Επιπλέον, το γεγονός ότι στην Κύπρο, μετά την εκλογή νέου προέδρου της Δημοκρατίας, επέρχεται παύση των φορέων δημοσίου δικαίου, μπορεί να θεωρηθεί ιδιαίτερα προβληματικό στην περίπτωση των δημόσιων μέσων ενημέρωσης. Δεδομένου ότι ο νόμος ορίζει ότι τα επιτρεπόμενα έσοδα για το ΡΙΚ είναι κυρίως η κρατική χρηματοδότηση, το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα ενημέρωσης τονίζει ότι αυτό επιτρέπει σημαντική επιρροή του κράτους και των πολιτικών στις δραστηριότητες του ΡΙΚ¹¹⁹. Δεν υπάρχουν διασφαλίσεις ούτε διαδικασίες για την αξιολόγηση της εκπλήρωσης του ρόλου του ΡΙΚ. Για όλους αυτούς τους λόγους, το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα ενημέρωσης θεωρεί ότι η ανεξαρτησία και η χρηματοδότηση των δημόσιων μέσων ενημέρωσης αποτελούν τομείς που παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο¹²⁰. Οι αρχές εξετάζουν το ενδεχόμενο εκσυγχρονισμού του περί του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου νόμου, καθώς και των κανόνων που διέπουν τους όρους απασχόλησης του οργανισμού¹²¹.

Η κυβέρνηση πρότεινε νόμο που αποσκοπεί στη καθιέρωση νομικού πλαισίου για την ελευθερία του Τύπου. Το νομοσχέδιο για την προστασία της ελευθερίας του Τύπου και τη

¹¹⁴ Εγκρίθηκε την 1η Μαρτίου 2022.

¹¹⁵ 2022 Media Pluralism Monitor, country report for Cyprus, σ. 16.

¹¹⁶ «Ο περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου νόμος», κεφάλαιο 300Α, τελευταία τροποποίηση του 2021, 196/Ι/2021.

¹¹⁷ «Ο περί ορισμένων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου νόμος» (διορισμός διοικητικών συμβουλίων), νόμος 149/1988.

¹¹⁸ 2022 Media Pluralism Monitor, Country Report for Cyprus, σ. 16.

¹¹⁹ Ο.π.

¹²⁰ Ο.π.

¹²¹ Ο.π.

λειτουργία των μέσων ενημέρωσης στην Κυπριακή Δημοκρατία¹²², εάν ψηφιστεί, θα εισαγάγει διατάξεις σχετικά με τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, θα κατοχυρώσει με νόμο έναν κώδικα ορθής πρακτικής και θα περιέχει διατάξεις που αποσκοπούν στην προστασία της ασφάλειας των δημοσιογράφων και άλλων εργαζομένων στα μέσα ενημέρωσης. Η πλατφόρμα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση της προστασίας της δημοσιογραφίας και της ασφάλειας των δημοσιογράφων δημοσίευσε μία προειδοποίηση μετά την έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, σχετικά με την Κυπριακή Δημοκρατία. Αφορούσε τη βίαιη επίθεση στα γραφεία τηλεοπτικού σταθμού κατά τη διάρκεια διαδηλώσεων κατά των μέτρων που είχαν θεσπιστεί πρόσφατα για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19, καθώς και κατά του υποχρεωτικού εμβολιασμού. Η επίθεση καταδικάστηκε απερίφραστα από τις αρχές και κινήθηκε αμέσως έρευνα¹²³.

IV. ΆΛΛΑ ΘΕΣΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΛΕΓΧΩΝ ΚΑΙ ΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΑΝΤΙΒΑΡΩΝ)

Η Κυπριακή Δημοκρατία είναι προεδρική αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Ο Πρόεδρος της Κύπρου είναι τόσο αρχηγός του κράτους όσο και αρχηγός της κυβέρνησης. Η Βουλή των Αντιπροσώπων είναι το κοινοβούλιο της χώρας, το οποίο διαθέτει τη νομοθετική εξουσία. Τόσο οι βουλευτές όσο και οι υπουργοί έχουν το δικαίωμα της νομοθετικής πρωτοβουλίας. Έως τη δημιουργία Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου, το Ανώτατο Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ελέγχει τη συνταγματικότητα των νόμων στο πλαίσιο συγκεκριμένων υποθέσεων που υποβάλλονται στην κρίση του¹²⁴. Υπάρχουν διάφορες εθνικές ανεξάρτητες αρχές, οργανώσεις και φορείς με σκοπό την προστασία και τη διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Την 1η Ιανουαρίου 2022 εκκρεμούσε στην Κύπρο η εκτέλεση 10 πιλοτικών αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου¹²⁵. Κατά την ημερομηνία αυτή, το ποσοστό πιλοτικών αποφάσεων η εκτέλεση των οποίων εκκρεμούσε στην Κύπρο εντός της τελευταίας δεκαετίας ήταν 71 %, ενώ το μέσο χρονικό διάστημα κατά το οποίο η εκτέλεση των αποφάσεων παρέμενε σε εκκρεμότητα ήταν 2 έτη και 7 μήνες¹²⁶. Η παλαιότερη πιλοτική απόφαση, της οποίας η εκτέλεση εκκρεμεί επί 9 έτη, αφορά την απουσία ενδίκων μέσων με αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα στις διαδικασίες απέλασης

¹²² Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Υπουργείο Εσωτερικών κατά την επίσκεψη στη χώρα.

¹²³ Συμβούλιο της Ευρώπης, Πλατφόρμα για την προώθηση της προστασίας της δημοσιογραφίας και της ασφάλειας των δημοσιογράφων, Κύπρος, προειδοποίηση αριθ. 150/2021.

¹²⁴ Σχεδιάζεται η δημιουργία Συνταγματικού Δικαστηρίου το οποίο θα αναλάβει τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων από το Ανώτατο Δικαστήριο (βλ. τμήμα I). Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 14.

¹²⁵ Η λήψη των αναγκαίων μέτρων εκτέλεσης για τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τελεί υπό την εποπτεία της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Αποτελεί πρακτική της Επιτροπής Υπουργών να ομαδοποιεί τις υποθέσεις κατά ενός κράτους οι οποίες απαιτούν παρόμοια μέτρα εκτέλεσης, ιδίως γενικά μέτρα, και να τις εξετάζει από κοινού. Η πρώτη υπόθεση της ομάδας ορίζεται ως πιλοτική υπόθεση όσον αφορά την εποπτεία των γενικών μέτρων και οι επαναλαμβανόμενες υποθέσεις εντός της ομάδας μπορούν να περατωθούν όταν εκτιμάται ότι έχουν ληφθεί όλα τα πιθανά ατομικά μέτρα που απαιτούνται για την παροχή έννομης προστασίας στον προσφεύγοντα.

¹²⁶ Όλα τα στοιχεία υπολογίζονται από το European Implementation Network (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εφαρμογής Αποφάσεων) και βασίζονται στον αριθμό των υποθέσεων που θεωρούνται εκκρεμείς κατά την ετήσια καταληκτική ημερομηνία της 1ης Ιανουαρίου 2022. Βλ. παρατηρήσεις που υπέβαλε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εφαρμογής Αποφάσεων για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 34.

και την απουσία ταχείας διαδικασίας για έλεγχο νομιμότητας της κράτησης¹²⁷. Την 1η Ιουλίου 2022, ο αριθμός των πιλοτικών δικαστικών αποφάσεων η εκτέλεση των οποίων εκκρεμεί παραμένει 10¹²⁸.

Η δημόσια διαβούλευση συχνά δεν πραγματοποιείται σε αρκετά πρώιμο στάδιο της κατάρτισης των νομοσχεδίων και ορισμένες φορές δεν πραγματοποιείται καθόλου· ωστόσο, έχουν καταβληθεί προσπάθειες για τη βελτίωση της ποιότητας της νομοθεσίας. Όπως αναφέρεται στην έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, σπάνια πραγματοποιείται ανοικτή δημόσια διαβούλευση επί νομοσχεδίων¹²⁹. Σύμφωνα με τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, η διαδικασία διαβούλευσης με την κοινωνία των πολιτών, η οποία έχει καθιερωθεί ως πρακτική¹³⁰ εδώ και μερικά χρόνια —ελλείπει επίσημου θεσμικού πλαισίου— έχει εγκαταλειφθεί τα τελευταία δύο χρόνια ή έχει μετατραπεί σε απλή τυπική διαδικαστική προϋπόθεση¹³¹. Ωστόσο, όσον αφορά την ποιότητα της νομοθεσίας γενικότερα, τον Σεπτέμβριο του 2021 η κυβέρνηση θέσπισε πλαίσιο πολιτικής συνοδευόμενο από σχέδιο δράσης¹³² με στόχο την απλούστευση της νομοθεσίας και τη μείωση του διοικητικού φόρτου για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις, μέσω του εκσυγχρονισμού των διαδικασιών της δημόσιας διοίκησης και της μείωσης της γραφειοκρατίας. Μέσω του σχεδίου δράσης, το οποίο θα επικαιροποιείται σε τακτική βάση, οι αρμόδιες υπηρεσίες θα προωθούν επίσης διάφορες δράσεις, συμπεριλαμβανομένης της βελτίωσης της νομοθεσίας και των εκτιμήσεων των επιπτώσεων των νέων νομοθετικών προτάσεων¹³³.

Τον Οκτώβριο του 2022 θα πραγματοποιηθεί επαναξιολόγηση της κατάστασης διαπίστευσης του Διαμεσολαβητή (Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων)¹³⁴. Τον Ιούνιο του 2021 η Παγκόσμια Συμμαχία των Εθνικών Φορέων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (GANHRI) - υποεπιτροπή διαπίστευσης, αποφάσισε να αναβάλει την επανεξέταση της διαπίστευσης του Διαμεσολαβητή επί 18 μήνες¹³⁵. Ειδικότερα, η GANHRI αναγνώρισε τις προσπάθειες που κατέβαλε η Επίτροπος για να

¹²⁷ Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της 23ης Ιουλίου 2013, Μ.Α. κατά Κύπρου, 41872/10, της οποίας η εκτέλεση εκκρεμεί από το 2013. Οι κυπριακές αρχές κοινοποίησαν στην Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης τα μέτρα που έλαβε η Κύπρος για την εκτέλεση της απόφασης από τον Σεπτέμβριο του 2021. Η απόφαση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης εξακολουθεί να εκκρεμεί.

¹²⁸ Δεδομένα σύμφωνα με την ηλεκτρονική βάση δεδομένων του Συμβουλίου της Ευρώπης (HUDOC).

¹²⁹ Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 14.

¹³⁰ Συμπεριλαμβανομένης της δέσμευσης που αναλήφθηκε στο πλαίσιο του έργου για τη βελτίωση της νομοθεσίας και των αντίστοιχων εγκυκλίων του Υπουργείου Οικονομικών και της Νομικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας. Βλ.: Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 14, έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 13 και ΟΟΣΑ (2019), *Indicators of Regulatory Policy and Governance — Cyprus* (Δείκτες ρυθμιστικής πολιτικής και διακυβέρνησης — Κύπρος).

¹³¹ Παρατηρήσεις που υπέβαλε η KISA («Κίνηση για ισότητα, στήριξη, αντιρατσισμό») για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 20. Βλ. επίσης τις γραπτές παρατηρήσεις που ελήφθησαν από το Κυπριακό Φόρουμ Ακεραιότητας κατά την επίσκεψη στην Κύπρο, σ. 1.

¹³² Απόφαση αριθ. 90.126/2021. Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 21.

¹³³ Ο.π.

¹³⁴ Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Διαμεσολαβητή κατά την επίσκεψη στην Κύπρο. Ο Διαμεσολαβητής της Κύπρου έχει λάβει διαπίστευση «Β' τάξης» από την GANHRI. Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο χώρας σχετικά με την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 14.

¹³⁵ Παγκόσμια Συμμαχία των Εθνικών Φορέων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, υποεπιτροπή διαπίστευσης, έκθεση για την Κύπρο, Ιούνιος 2021, σ. 34-37, <https://ganhri.org/wp-content/uploads/2021/08/EN-SCA-Report-June-2021.pdf>.

ανταποκριθεί στις προηγούμενες συστάσεις της μέσω των δραστηριοτήτων της μετά την επανεξέταση του 2015¹³⁶ και ενθάρρυνε την Επίτροπο να συνεχίσει τις προσπάθειές της για την προώθηση και την προστασία όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και για την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου και της αποτελεσματικότητας. Η GANHRI σημείωσε, μεταξύ άλλων, ότι ο θεσμός του Διαμεσολαβητή λαμβάνει τους κατάλληλους οικονομικούς και τεχνικούς πόρους για την εκτέλεση της εντολής του και έχει τη διαχείριση και τον έλεγχο του προϋπολογισμού του. Η GANHRI επανέλαβε επίσης συγκεκριμένες συστάσεις σχετικά με τον Διαμεσολαβητή της Κύπρου: σχετικά με την επισημοποίηση των διαδικασιών επιλογής και διορισμού, την πολυφωνία στη σύνθεση του γραφείου του Διαμεσολαβητή, τη διάρκεια της θητείας του και την εντολή του. Όσον αφορά το ζήτημα της αντιπροσωπευτικότητας, ο Διαμεσολαβητής υπογράμμισε ότι ο θεσμός προσπαθεί να εξασφαλίσει ευρεία εκπροσώπηση της κοινωνίας¹³⁷. Μεταξύ 2020 και 2021 ο Διαμεσολαβητής έλαβε 2 500 καταγγελίες, από τις οποίες 600 κρίθηκαν αβάσιμες. Σύμφωνα με τον Διαμεσολαβητή, η δημόσια διοίκηση έχει ακολουθήσει τη μεγάλη πλειονότητα των γνωμών που βασίζονται στις εν λόγω καταγγελίες¹³⁸. Επιπλέον, ο Διαμεσολαβητής προωθεί μια νοοτροπία κράτους δικαίου, διοργανώνοντας τακτικά εκστρατείες ευαισθητοποίησης και τακτικές παρεμβάσεις με στόχο να τεθεί τέρμα στην κακοδιοίκηση και στις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επιπλέον, από τον Μάρτιο του 2021 ο Διαμεσολαβητής διεξάγει εκστρατεία ευαισθητοποίησης σχετικά με την πανδημία COVID-19 και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹³⁹.

Καταβάλλονται προσπάθειες για τη βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των δημόσιων αρχών, ενώ βρίσκεται σε εξέλιξη δικαστική διαδικασία σχετικά με την εγγραφή και τη λειτουργία μιας ΜΚΟ. Ο χώρος της κοινωνίας των πολιτών θεωρείται ανοιχτός¹⁴⁰. Ένα υπό εξέλιξη έργο του Υπουργείου Εσωτερικών αφορά τη δημιουργία νέας πλατφόρμας για τη διευκόλυνση της επικοινωνίας των ενώσεων και άλλων μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) και κρατικών οργανισμών με τις αρμόδιες κυβερνητικές υπηρεσίες, και συγκεκριμένα το Υπουργείο Εσωτερικών. Σκοπός του είναι να βοηθηθούν οι οργανώσεις αυτές στην εκπλήρωση των νομικών τους υποχρεώσεων, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών εγγραφής, και να βελτιωθεί η πρόσβασή τους στη συγκέντρωση κεφαλαίων¹⁴¹. Η πλατφόρμα έχει προγραμματιστεί να καταστεί πλήρως λειτουργική τον Αύγουστο του 2022¹⁴². Όσον αφορά το ζήτημα της διαγραφής ορισμένων ΜΚΟ που αναφέρεται στις εκθέσεις του 2020 και του

¹³⁶ Παγκόσμια Συμμαχία των Εθνικών Φορέων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (2015), υποεπιτροπή διαπίστευσης, έκθεση για την Κύπρο, σ. 7-10.

¹³⁷ Ο Διαμεσολαβητής τόνισε ότι το 70 % του προσωπικού του θεσμικού οργάνου είναι γυναίκες και το 10 % των θέσεων προορίζονται για άτομα με αναπηρία, σύμφωνα με τη σύσταση της GANHRI. Επιπλέον, κατά την περίοδο 2020-2021, προσλήφθηκαν τέσσερα νέα μέλη προσωπικού και έξι επιπλέον κενές θέσεις αναμένεται να καλυφθούν το 2022. Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Διαμεσολαβητή κατά την επίσκεψη στη χώρα.

¹³⁸ Πληροφορίες που ελήφθησαν από τον Διαμεσολαβητή κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

¹³⁹ Δημιουργήθηκε ειδική σελίδα στον ιστότοπο του γραφείου του Διαμεσολαβητή με συνδέσμους προς όλες τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με την πανδημία COVID-19 και τον αντίκτυπό της στα θεμελιώδη δικαιώματα εν γένει. Ο.π., και πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 31 και σ. 37. Βλ. επίσης τον ιστότοπο του Διαμεσολαβητή: http://www.ombudsman.gov.cy/ombudsman/ombudsman.nsf/index_en/index_en?opendocument.

¹⁴⁰ Αξιολόγηση από τη CIVICUS· οι βαθμολογίες δίνονται σε κλίμακα πέντε κατηγοριών, οι οποίες ορίζονται ως: ανοιχτός, περιορισμένος, με εμπόδια, υπό καταστολή και κλειστός.

¹⁴¹ Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου, σ. 29.

¹⁴² Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Υπουργείο Εσωτερικών κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

2021 για το κράτος δικαίου¹⁴³, στις 8 Ιανουαρίου 2021, έπειτα από πολλές ανεπιτυχείς διοικητικές προσφυγές, μια ΜΚΟ (η ΚΙΣΑ, «Κίνηση για ισότητα, στήριξη, αντιρατσισμό») άσκησε προσφυγή ενώπιον του Διοικητικού Δικαστηρίου¹⁴⁴ κατά της απόφασης του υπουργού Εσωτερικών με την οποία είχε απορριφθεί, λόγω ασυμβατότητας με τις διατάξεις του νέου νόμου, το αίτημά της να μη συμπεριληφθεί στον κατάλογο των διαγραφέντων σωματείων¹⁴⁵. Το Διοικητικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή στις 10 Ιουνίου 2021, με την αιτιολογία ότι η οργάνωση δεν πληρούσε τα κριτήρια εγγραφής¹⁴⁶. Κατά της απόφασης αυτής εκκρεμεί έφεση ενώπιον του Ανώτατου Δικαστηρίου¹⁴⁷.

¹⁴³ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 15, και έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο, σ. 15.

¹⁴⁴ Η ΚΙΣΑ είναι η μόνη ΜΚΟ που προσέφυγε στο Διοικητικό Δικαστήριο κατά της διοικητικής απόφασης με την οποία δεν έγινε δεκτή η εγγραφή οργάνωσης. Πληροφορίες που ελήφθησαν από την ΚΙΣΑ και το Κυπριακό Φόρουμ Ακεραιότητας κατά την επίσκεψη στην Κύπρο. Βλ. επίσης Franet (2022), Country research — Legal environment and space of civil society organisations in supporting fundamental rights - Cyprus (Έρευνα ανά χώρα — Νομικό περιβάλλον και χώρος των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στην υποστήριξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων — Κύπρος), σ. 10-11.

¹⁴⁵ Παρατηρητήριο για την προστασία των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του Παγκόσμιου Οργανισμού κατά των Βασανιστηρίων, έκθεση του Νοεμβρίου 2021, σ. 42.

¹⁴⁶ Απόφαση του Διοικητικού Δικαστηρίου της 10ης Ιουνίου 2021 στην υπόθεση 25/2021. Βλ. ιστότοπο του Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου, www.cyprusbarassociation.org.

¹⁴⁷ Πληροφορίες που ελήφθησαν από την ΚΙΣΑ κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.

Παράρτημα Ι: Κατάλογος των πηγών με αλφαβητική σειρά*

* Ο κατάλογος των παρατηρήσεων που ελήφθησαν στο πλαίσιο της διαβούλευσης για την έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου διατίθεται στον ιστότοπο: https://ec.europa.eu/info/publications/2022-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation_en.

Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου (2021), *Επίσημη Τελετή Ολοκλήρωσης του Έργου για τον Εκσυγχρονισμό των Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας*, στις 8 Δεκεμβρίου 2022 <http://www.supremecourt.gov.cy/judicial/sc.nsf/All/007465EBDC14AC41C22587AA0031E2C7?OpenDocument>.

Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου (2022), *Παρατηρήσεις του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου*.

Βουλή των Αντιπροσώπων της Κύπρου (2022), *Γραπτές παρατηρήσεις που υπέβαλε η Βουλή των Αντιπροσώπων για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου κατά την επίσκεψη στην Κύπρο*.

Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας (2019), *Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 482: «Στάση των επιχειρήσεων απέναντι στη διαφθορά στην ΕΕ»*.

Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας (2020), *Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 502: Διαφθορά*.

Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας (2022), *Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 523: Διαφθορά*.

Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας (2022), *Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 507: Στάση των επιχειρήσεων απέναντι στη διαφθορά στην ΕΕ*.

Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα (2022), *Επιστολή του Γενικού Εισαγγελέα, της 9ης Μαΐου 2022, προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή*.

Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα (2022), *Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου κατά την επίσκεψη στην Κύπρο*.

Δημοσιογράφοι χωρίς Σύνορα – Κύπρος <https://rsf.org/en/country/cyprus>.

Διεθνής Διαφάνεια (2022), *Δείκτης αντίληψης της διαφθοράς για το 2021*.

Διοικητικό Δικαστήριο, *απόφαση 25/2021, της 10ης Ιουνίου 2021*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), *Δελτίο Τύπου «Συστήματα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κινεί διαδικασίες επί παραβάσει κατά της Κύπρου και της Μάλτας λόγω “πώλησης” της ενωσιακής ιθαγένειας»*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), *Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021), *Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Κύπρο*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022), *Έκθεση σχετικά με την υλοποίηση του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022), *Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022), *Σύσταση, της 28ης Μαρτίου 2022, για τη λήψη άμεσων μέτρων, στο πλαίσιο της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, σε σχέση με τα προγράμματα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές και τα προγράμματα χορήγησης άδειας διαμονής σε επενδυτές [C(2022) 2028 final]*.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (2001), *απόφαση της 23ης Ιουλίου 2013, Μ.Α. κατά Κύπρου, 41872/10*.

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1896/2006 για τη θέσπιση διαδικασίας ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής.

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 861/2007 για τη θέσπιση ευρωπαϊκής διαδικασίας μικροδιαφορών.

ΚΙΣΑ — Κίνηση για ισότητα, στήριξη, αντιρατσισμό (2022), *Παρατηρήσεις που υπέβαλε η ΚΙΣΑ για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου*.

Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας (2021), *Απόφαση αριθ. 90.126/2021*.

Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας (2022), *Πληροφορίες που έδωσε η Κύπρος για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου*.

Κυπριακό Φόρουμ Ακεραιότητας (2022), *Παρατηρήσεις του Κυπριακού Φόρουμ Ακεραιότητας για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου*.

Νομική Υπηρεσία της Δημοκρατίας (2022), *Παρατηρήσεις που υπέβαλε η Νομική Υπηρεσία της Δημοκρατίας για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου κατά την επίσκεψη στην Κύπρο*.

Οδηγία (ΕΕ) 2019/1937 σχετικά με την προστασία των προσώπων που αναφέρουν παραβιάσεις του δικαίου της Ένωσης.

Οδηγία (ΕΕ) 2018/1808 για την τροποποίηση της οδηγίας 2010/13/ΕΕ για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων (οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων) ενόψει των μεταβαλλόμενων συνθηκών της αγοράς.

Οδηγία 2008/52/ΕΚ για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

ΟΟΣΑ (2019), *Indicators of Regulatory Policy and Governance – Cyprus (Δείκτες ρυθμιστικής πολιτικής και διακυβέρνησης — Κύπρος)* <https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/indicators-of-regulatory-policy-and-governance-2019-cyprus.pdf>.

Παγκόσμια Συμμαχία των Εθνικών Φορέων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (2015) *Report and Recommendations of the Session of the Sub-Committee on Accreditation, (Έκθεση και συστάσεις της συνόδου της υποεπιτροπής διαπίστευσης)* <https://ganhri.org/wp-content/uploads/2019/11/SCA-FINAL-REPORT-NOVEMBER-2015-English.pdf>.

Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος (2022), *Παρατηρήσεις του Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου*.

Παρατηρητήριο για την προστασία των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (2021), *Europe: Open season on solidarity – A study on the patterns of criminalization of solidarity through the voices of migrants' rights defenders (Ευρώπη: Ανοικτή περίοδος αλληλεγγύης — Μελέτη σχετικά με τις τάσεις ποινικοποίησης της αλληλεγγύης μέσα από τις διηγήσεις των υπερασπιστών των δικαιωμάτων των μεταναστών)* https://www.omct.org/site-resources/legacy/Europe-Open-Season-on-Solidarity_2021-11-15-150546_kuut.pdf.

Συμβούλιο της Ευρώπης, «Πρόσκληση υποβολής προσφορών για την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στον τομέα της διαχείρισης των δικαστηρίων στην Κύπρο».

Συμβούλιο της Ευρώπης, *Πλατφόρμα για την προώθηση της προστασίας της δημοσιογραφίας και της ασφάλειας των δημοσιογράφων — Κύπρος* <https://fom.coe.int/en/alerte?years=2022&typeData=1&time=1653914309287>.

Συμβούλιο της Ευρώπης: Επιτροπή της Βενετίας (2021), *Opinion on three bills reforming the judiciary in Cyprus (Γνώμη σχετικά με τρία νομοσχέδια για τη μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος στην Κύπρο)* [CDL-AD(2021)043].

Συμβούλιο της Ευρώπης: Επιτροπή Υπουργών (2010), *Recommendation CM/Rec(2010)12 of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities [Σύσταση CM/Rec (2010)12 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με τους δικαστές: ανεξαρτησία, αποδοτικότητα και αρμοδιότητες]*.

Συμβούλιο των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρώπης (CCBE), *Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Συμβούλιο των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρώπης για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου.*

Συνέδριο της Διάσκεψης των Ευρωπαϊκών Συνταγματικών Δικαστηρίων (2022), *Παρατηρήσεις του Συνεδρίου της Διάσκεψης των Ευρωπαϊκών Συνταγματικών Δικαστηρίων για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου.*

Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως (2022), *Γραπτές παρατηρήσεις που υπέβαλε το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.*

Υπουργείο Εξωτερικών (2022), *Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Υπουργείο Εξωτερικών για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.*

Υπουργείο Εσωτερικών (2022), *Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Υπουργείο Εσωτερικών για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου κατά την επίσκεψη στην Κύπρο.*

Centre for Media Pluralism and Media Freedom (Κέντρο για την πολυφωνία και την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης) (2022), *Media pluralism monitor 2022 – Country report on Cyprus (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα ενημέρωσης για το 2022 — Έκθεση για την Κύπρο).*

CEPEJ (2021), *Study on the functioning of the judicial systems in the EU Member States (Μελέτη σχετικά με τη λειτουργία των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης στα κράτη μέλη της ΕΕ).*

Civicus (2022), *Monitor tracking civic space - Cyprus (Παρατηρητήριο του χώρου δράσης της κοινωνίας των πολιτών — Κύπρος)* <https://monitor.civicus.org/country/cyprus/>. .

European Implementation Network (Ευρωπαϊκό Φόρουμ Εφαρμογής Αποφάσεων) (2022), *Παρατηρήσεις του European Implementation Network για την κατάρτιση της έκθεσης του 2022 για το κράτος δικαίου.*

Franet, University of Nicosia and Symfiliosi (2022), *Country research - Legal environment and space of civil society organisations in supporting fundamental rights – Cyprus*, Vienna, EU Agency for Fundamental Rights [Franet, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας και Συμφιλίωση (2022), *Έρευνα ανά χώρα — Νομικό περιβάλλον και χώρος των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών για την υποστήριξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων — Κύπρος, Βιέννη*], Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/civic-space-2022-update#country-related>.

GRECO (2018) *Third Evaluation Round Addendum to the Second Compliance Report on Cyprus on incriminations and transparency of party funding (Τρίτος γύρος αξιολογήσεων — Προσθήκη στη δεύτερη έκθεση συμμόρφωσης για την Κύπρο σχετικά με τις απαγγελίες κατηγοριών και τη διαφάνεια στη χρηματοδότηση των κομμάτων).*

GRECO (2020), *Fourth Evaluation Round — Second Compliance Report on Cyprus on corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων — Δεύτερη έκθεση συμμόρφωσης για την Κύπρο σχετικά με την πρόληψη της διαφθοράς όσον αφορά τους βουλευτές, τους δικαστές και τους εισαγγελείς).*

Παράρτημα II: Επίσκεψη στην Κύπρο

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής πραγματοποίησαν τον Μάρτιο του 2022 εικονικές συνεδριάσεις με τους ακόλουθους φορείς:

- Ανώτατο Δικαστήριο
- Αρχή Ραδιοτηλεόρασης
- Αστυνομία — Γραφείο Διερεύνησης Οικονομικού Εγκλήματος
- Αστυνομία — Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου
- Γραφείο Διαφάνειας και Πρόληψης της Διαφθοράς
- Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα
- Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών
- Διευθυντής Δικαστικής Μεταρρύθμισης και Επιμόρφωσης
- Επίτροπος Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Διαμεσολαβητής)
- Κυπριακό Φόρουμ Ακεραιότητας
- Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος
- Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου
- Υπουργείο Δικαιοσύνης & Δημοσίας Τάξεως
- Υπουργείο Εσωτερικών

*Η Επιτροπή συναντήθηκε επίσης με τους ακόλουθους οργανισμούς στο πλαίσιο σειράς οριζόντιων συνεδριάσεων:

- Δημοσιογράφοι Χωρίς Σύνορα
- Διεθνές Ινστιτούτο Τύπου
- Διεθνής Αμνηστία
- Διεθνής Διαφάνεια — Ευρώπη
- Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων
- Ευρωπαϊκή Σύμπραξη για τη Δημοκρατία
- Ευρωπαϊκό Κέντρο Ελευθερίας του Τύπου και των Μέσων Ενημέρωσης
- Ευρωπαϊκό Φόρουμ Νεολαίας
- Ευρωπαϊκό Φόρουμ Πολιτών
- Article 19
- Civil Liberties Union for Europe (Ένωση για τις ατομικές ελευθερίες στην Ευρώπη)
- Civil Society Europe (Κοινωνία των Πολιτών της Ευρώπης)
- Free Press Unlimited
- Human Rights Watch (Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων)
- ILGA-Europe (Διεθνής Ένωση Λεσβιών και Ομοφυλοφίλων — Ευρώπη)
- International Federation for Human Rights (FIDH) (Διεθνής Ομοσπονδία για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου)
- Open Society European Policy Institute (OSEPI) (Ινστιτούτο Ευρωπαϊκής Πολιτικής της Open Society)
- Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa
- Philea